

İzlek Akademik Dergi **Izlek Academical Journal**

CİLT / VOLUME: 5, SAYI / ISSUE: 2

e-ISSN: 2667-4475

YIL / YEAR: 2022

İzlek Akademik Dergi
(ULUSLARARASI HAKEMLİ DERGİ)
Izlek Academical Journal
(INTERNATIONAL PEER-REVIEWED JOURNAL)

CİLT / VOL. 5 • SAYI / ISSUE 2 • 2022 • e-ISSN: 2667-4475

SAM A.Ş. Yayıncılık Adına Sahibi / Owner on Behalf of SAM A.Ş. Publishing
Uzm. Eyüp KELLEÇİ

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Cevdet ATAY
Prof. Dr. Rasim KALE
Prof. Dr. Sema OĞLAK
Prof. Dr. Ali OKATAN
Dr. Öğr. Üyesi Ekrem SÜZEN

Editör / Editor

Dr. Öğr. Üyesi Ekrem SÜZEN

Editör Yardımcıları / Assistant Editors

Dr. Öğr. Üyesi Murat BAŞAL
Dr. Öğr. Üyesi Kadir MERSİN
Dr. Öğr. Üyesi Metin YILDIRIM

Yazı İşleri Müdürü / Director of Editorial Office

Uzm. Ahmet Şenol ARMAĞAN

Yazı İşleri Kurulu / Publication Board

Uzm. Ahmet Şenol ARMAĞAN
Muhammed BUZTAŞ
M. Niyazi ÇAKIR
İbrahim Ruhi KELLEÇİ

© SAM SATINALMAMOTORU BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE TİCARET A.Ş.

Sertifika No / Certificate Number: 41711
Her hakkı saklıdır. All rights reserved.

Yazışma / Correspondence:

SAM SATINALMAMOTORU BİLGİ TEKNOLOJİLERİ VE TİCARET A.Ş.
Yenibosna Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İstanbul Vizyon Park 5. Plaza 5. Kat no: 515
Bahçelievler, İstanbul / TÜRKİYE

E-posta / E-mail: izlek@satinalmamotoru.com

Ağ Sayfası/ Web Sitesi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/izlek>

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Mine AFACAN FINDIKLI
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Prof. Dr. Cevdet ATAY
BAĞIMSIZ ARAŞTIRMACI
Türkiye

Prof. Dr. Ruhet GENÇ
TÜRK-ALMAN ÜNİVERSİTESİ, İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ
Türkiye

Prof. Dr. Rasim KALE
İSTANBUL GELİSİM UNIVERSITY, RECTORATE
Türkiye

Prof. Dr. Sema OĞLAK
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Prof. Dr. Ali OKATAN
İSTANBUL ESENYURT ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Prof. Dr. Osman Zekayi ORHAN
İSTANBUL ESENYURT ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Prof. Dr. Erol YILMAZ
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ KÜTÜPHANESİ
Türkiye

Doç. Dr. Pınar ALTINOK GÜREL
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Doç. Dr. Elif GÜNERİ YÖYEN
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ, FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
Türkiye

Doç. Dr. Vahap ÖNEN
İSTANBUL RUMELİ ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Doç. Dr. Aybike SERTTAŞ
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Nawaz AHMAD
MEHRAN ÜNİVERSİTY INSTITUTE OF SCIENCE
Pakistan

Dr. Öğr. Üyesi Hande AYHAN GÖKCEK
İSTANBUL GELİŞİM UNIVERSITY
Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GÜNAY
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ, GELİŞİM MESLEK YÜKSEKOKULU
Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Esmeray KARATAŞ
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KOYUNCU
ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Menekşe KILIÇARSLAN
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Nil KONYALILAR
İSTANBUL RUMELİ ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Demet ÖZCAN BİÇİCİ
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Rana ÖZYURT KAPTANOĞLU
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Salim SÜZER
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Canan TİFTİK
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Bilge TURP GÖLBAŞI
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Türkiye

Dr. Tamer SARAÇYAKUPOĞLU
Türk Havacılık ve Uzay Sanayii AŞ (TUSAŞ)
Türkiye

Dr. Işık AKIN
BATH SPA UNIVERSITY, BATH BUSINESS SCHOOL
Birleşik Krallık

Dr. Meryem AKIN
CARDIFF METROPOLITAN UNIVERSITY
Birleşik Krallık

Bu Sayının Hakemleri / *Reviewers for This Issue*

Doç. Dr. Fatih Fuat TUNCER

Dr. Öğr. Üyesi Aslı AKSOY

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan İNAN

Dr. Öğr. Üyesi Keisuke WAKIZAKA

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Sayfa/Page

iii	<i>Danışma Kurulu / Advisory Board</i>
v	<i>Bu Sayının Hakemleri / Reviewers for This Issue</i>
vi	<i>İçindekiler / Contents</i>

ARAŞTIRMA MAKALELERİ / ORIGINAL RESEARCH ARTICLES

27-41	Murat DOĞAN, Kadir ÖZDEMİR Investigation of the Effect of Spice on Gastronomy History and Culture / <i>Baharatın Gastronomi Tarihi ve Kültürüne Etkisinin Araştırılması</i>
42-57	Kemal OLÇAR Sivil Toplum Örgütlerinin Kavramsal ve Tarihsel Gelişimi / <i>Conceptual and Historical Development of Civil Society Organizations</i>

Investigation of the Effect of Spice on Gastronomy History and Culture*

Murat DOĞAN**, Kadir ÖZDEMİR***

Abstract

The study aimed to determine the effect of spice on the history and culture of gastronomy. Qualitative research methods were used in the study, and a literature review was used to reveal the conceptual framework. An individual interview technique was used as a data collection tool. Content analysis was applied to the findings that emerged as a result of the interviews, and the results were categorized as themes. As a result of the content analysis applied to the findings, the effect of spice on gastronomy history and culture has three main factors: (1) the contribution of spices to the formation of gastronomy history and culture; (2) the unifying and dissociative roles of spices in terms of gastronomy history and culture; and (3) the contribution of spices to the development of gastronomy history and culture. Overall, the spice has influenced the formation and development of gastronomy history and culture with its unifying and dissociative roles.

Keywords: Gastronomy culture, Gastronomy history, Gastronomy, History, Spices.

Baharatın Gastronomi Tarihi ve Kültürüne Etkisinin Araştırılması

Öz

Çalışma ile baharatın gastronomi tarihi ve kültürüne etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma da nitel araştırma yöntemleri kullanılmış olup kavramsal çerçevenin ortaya çıkarılmasında literatür taraması ve veri toplama aracı olarak ise bireysel görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler sonucu ortaya çıkan bulgulara içerik analizi uygulanmış ve sonuçlar temalar şeklinde kategorize edilmiştir. Bulgulara uygulanan içerik analizi sonucu baharatın gastronomi tarihi ve kültürüne etkisinde (1) baharatın gastronomi tarihi ve kültürünün oluşumuna katkısı, (2) gastronomi tarihi ve kültürü açısından baharatın birleştirici ve ayrıştırıcı rolünün olması ve (3) gastronomi tarihi ve kültürünün gelişimine katkısı olmak üzere üç ana belirlenmiştir. Sonuç olarak gastronomi tarihinin ve kültürünün oluşumuna ve gelişimine baharat birleştirici ve ayrıştırıcı rolüyle etkilemiştir.

Anahtar Kelimeler: Gastronomi kültürü, Gastronomi tarihi, Gastronomi, Tarih, Baharat.

1. Introduction

The first food products of mankind were forest plants and fruits, and both by their instincts and by following animals, they found edible fruits and plants by trial and error. According to the information in the monotheistic books, the adventure of eating and drinking began on the sixth

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş/Received: 21.01.2023

Kabul/Accepted: 21.03.2023

* This study is based on Kadir ÖZDEMİR's master's thesis titled "Evaluation of Spice in Terms of Gastronomy History and Culture," which was accepted at Istanbul Gelişim University in 2022 under the supervision of Assoc. Prof. Dr. Murat DOĞAN.

** Corresponding Author, Assoc. Prof. Dr., Istanbul Gelişim University, Faculty of Fine Arts, Istanbul, Türkiye. E-mail: mdogan@gelisim.edu.tr ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6391-4887>

*** Chef, Istanbul Gelişim University, Institute of Graduate Education, Istanbul, Türkiye. E-mail: okadir500@gmail.com ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1170-6346>

day of creation. After that, the cooking event started, and it is known that this starting area is Mesopotamia (Seçim, 2018). Although the concept of gastronomy has been used a lot recently, it started to be defined for the first time in the early 18th century. Food and culinary phenomena have developed throughout history, and the phenomenon of gastronomy has been used for various purposes, defined, and turned into a culture for the last three centuries (Klosse, 2012).

It is not possible to express gastronomy without history and culture. Gastronomy is a science that is constantly developing and includes every detail, from the table setting to all foods. In addition, although gastronomy has been a branch of science, it is an art branch like painting and music. Gastronomy is the summit point where art and science meet in the best way (Aksoy et al., 2016). Culture is the behavior and beliefs that people have learned from their ancestors in the past, and all of these beliefs and behaviors are socially lived and passed on to future generations. The culture that emerges as a result of human behavior and is transferred to future generations also affects people's behavior and beliefs. Thus, it is possible for us to educate the new generation in the social sense with the cultural accumulation of our past (Kasar, 2021). Since the existence of humanity, it has begun to feel physiological needs and has started various searches and studies to eliminate them. Every knowledge that people have acquired and transferred in their efforts to prepare the food they eat to continue their lives has formed the culinary culture (Doğan and Yılmaz, 2022).

Spices throughout history have affected humanity not only as food and health products but also culturally, politically, economically, and religiously. Although spices and fragrant herbs were mixed in ancient civilizations, today the distinction between the two can be made clear. Spices have been used for thousands of years to enhance the flavor and aroma of the food people eat. However, its usage was not limited to this; it was also used as a medicinal herb for health purposes (Ayyıldız and Sarper, 2019). It is known that there are 750,000–1,000,000 spices grown in the world, and it is surprising that the consumed portion is only between 1 and 10 percent despite such a wide variety of spices. Although it may seem like a small percentage, it is quite high in terms of the number of spices consumed by humans and other animals. Spices are used for more than just cooking; they are also used for medicinal purposes (Freedman, 2020).

2. Conceptual Framework

2.1. Historical Development of Gastronomy

Nutrition is essential for the survival of all living things, and no living organism can exist if it cannot feed itself. Humanity has been searching to meet its nutritional needs since its inception. In order for people to survive and sustain their generation, they sought materials to meet their shelter, heating, eating, and drinking needs and tried to find ways to use them correctly. When the food history of humanity is examined since the beginning, it is known that the first people used foraging methods as first gatherers and then hunters. Since the development of civilizations and the formation of settled societies, agricultural practices have begun, and people have begun to consume what they produce. However, surplus food products are now stored, and ways to use them in the next production are sought. With the advancement of agriculture, mankind, who had found what he desired in settled life, was able to obtain the meat he required for hunting by domesticating animals. Because of the success of animal domestication and the use of domesticated animals in agriculture, both the labor force in agricultural production and the first steps toward industrial production have decreased. The need to eat is one of our physiological

needs, and it can be found in all written sources from prehistoric times to the present (Söderlind, 2011).

In the early ages, human beings faced the danger of being eaten by other living things or eaten by their own species, just like every other living thing in nature. The constant fear of being hunted disappeared over time with the emergence and development of agriculture about 15,000 years ago. The development of agriculture initiated a more sophisticated life, and in the Paleolithic era, humanity had already found and begun to use fire. In the same period, it is known that cutting and piercing tools were first made of stone and later of metal for hunting, fishing, defense, and building houses. Compared to other animals, human beings, whose physical structure is weak, have also found ways to cope with nature and obtain the necessary nutrients for survival thanks to their mental characteristics and sense of curiosity. It has been argued that the diet in hunting societies involves a significant amount of meat consumption. However, today's experts have put forward the assumption that this is not the case as a result of examining the evidence they have uncovered as a result of archaeological excavations. According to studies, people who lived in hunter-gatherer societies did not actually consume much meat, and some of them were thought to be vegetarians (Anderson, 2014).

Cooking is the first chemical process in the history of science, and it has been a revolutionary step in terms of science. The cooking method, which leads to the development and change of taste and helps food be digested more easily, is the discovery of biochemical methods through experimentation and observation. When human beings realized the effect of fire on foodstuffs, they started to develop the art of cooking. Cooking added nourishment to the social appeal of fire and further increased its power. The ancient Greeks were the first society to make cooking a profession and to create the culinary profession, which is similar to what it is today (Escoffier, 1987).

It was expected from the cooks who created the culinary profession in Greek society to know their tastes well and where to find the best of each ingredient. During the 5th century BC, peace was declared and agreements were made between the states in Europe, and ancient Greece lived its golden age in this period. Thanks to the good economy and qualified people, the welfare of life increased, art developed, and thus the first foundations of the modern Western world were laid. Although the increase in the level of welfare has divided the population into two poles, rich and poor in terms of class, the kitchen has come to the fore among the areas affected by welfare (Civitello, 2011).

After the Greek culture, the Roman Empire, another European power, contributed to the development of cuisine, and since it was the most effective power in Europe until 476, it also affected European cuisine until that time. However, following the fall of the Roman Empire in 476, European cuisine began to diverge during the Middle Ages Europe. With the migration of tribes in the Middle Ages, many different nations such as Anglo-Saxons, Slavs, Bulgarians, Avars, Huns, Vikings, Vandals, and Cumans migrated to Europe. Later, as migration movements continued, communities migrated from Jews and Muslims. European cuisines were greatly influenced by other cuisines and gained a selective feature through these waves of immigration and trade with the east (Rao et al., 2003).

Although cuisines continue to develop, the famine problem that arose in Europe in the Middle Ages stopped this development, and nutrition in this age was limited to consuming food only for survival. Famine experienced its most widespread period in the Middle Ages, and apart from

famine, it was a period in which social segregation and class consciousness were felt. The separation of classes with such clear lines has caused each segment to create a culinary culture according to its budget. The consumption of animal foods, which are considered luxury foods, by people other than noble people is also prohibited. Another important issue in the Middle Ages was the influence of the Church on every social issue and its direct influence on every decision, and the issue of nutrition was one of them. The church has made broad decisions regarding who should consume how many meals and how much, as well as which foods should be fed based on age and gender (Spang and Gopnik, 2019).

2.2. The Birth of Modern Gastronomy

The cuisine, which is shown as the largest country cuisine in today's world, is French. France is the country where modern gastronomy began, and French cuisine is still one of the most popular cuisines today. As in other European countries, the French culinary culture was shaped after the collapse of the Roman Empire. Until the middle of the 16th century, it was a simple kitchen in which certain materials were used in traditional cuisine, but in 1533, it was a revolutionary and age-old development for French cuisine. When the Florentine Catherine de Medici married the French crown prince Henry the Second and came to the French Palace, she had her private cook among her servants. Catherine, who brought the Italian cuisine culture with her, radically affected the French cuisine culture and made it change. In this way, French cuisine has encountered many new materials. Ingredients such as mushrooms, pasta, artichokes, melons, and watermelons have entered French cuisine, and their use has become widespread. The materials used in the dishes have changed, and besides revealing new tastes, it has also affected table manners with new kinds of equipment, such as forks and spoons, to be used in meals (Poulain, 2005).

During the Renaissance, gastronomy developed in a way that could be considered a breakthrough, and the level of prosperity reflected in the lives of wealthy people in this period also expanded the kitchens. Families have started to have small fireplaces built in the middle of the kitchens according to their economic power. In these fireplaces, there were places to put the firewood and grates similar to today's charcoal grills, and under the gratings, there were containers to collect embers and ash. Meals were cooked in cauldrons, and there were iron chain hangers to hang these cauldrons. Food continued to be cooked in this way until the invention of cast iron stoves in the mid-17th century. After the invention of cast iron stoves and stoves, cauldrons started to be cooked by placing them on the stoves and stoves or hanging them inside. These items stood out and created an exciting image in the meals that the host served to the noble people at celebration dinners and banquets in his own home (Taylor, 2005).

Cuisine studies, which began with the refined cuisine movement that emerged in France near the end of the 17th century, changed people's eating and drinking habits. With changing habits, new demands other than simply filling the stomach have created a need for and enabled the emergence of different types of cuisine. These new culinary trends can be listed as Nouvelle Cuisine, Cuisine Classique, Haute Cuisine, Fusion Cuisine, Molecular Gastronomy, and Note by Note Cuisine (This, 2005). With the increase in eating habits outside the home and the beginning of women's working lives, the rapid growth of restaurants has contributed to the development of gastronomy. Increasing restaurants have brought new trends, and new consumption habits have emerged apart from kitchen trends. These are trends such as fast food, slow food, and street food (Aksoy and Üner, 2016).

This rapid development and change in gastronomy in recent years has made it one of the most valuable concepts globally. In a changing and developing world, gastronomy has started to become a socio-cultural activity. In addition to the limited time to devote to cooking, the fact that eating during free time becomes a fun activity also plays a role. To meet the needs of societies to spend time outside and eat, healthy, hygienic, and authentic luxury restaurants have started to be opened, which will bring the concept of gastronomy to the fore with aesthetic elements (Yılmaz and Şenel, 2016).

2.3. Gastronomy Culture Foundation

In today's world, the interest in food and beverage continues to increase day by day, and the increase in the importance and interest given to the gastronomy culture brings cultural attractiveness. Cultural attractiveness is evaluated within the scope of the cultural values of the countries. Gastronomy culture first emerged in Mesopotamia, also known as the Fertile Crescent Region (Bober, 2001; Doğan and Özaltın, 2022). The great empires that ruled in this region were the Persians, Assyrians, Greeks, Romans, Byzantines, Umayyad-Abbasids, and other Arab civilizations; the Seljuks; and finally, the Ottoman Empire. Each empire brought a new culture or contributed to the existing culture (Düzgün and Özkaya, 2015).

Thus, the extension of Asian cuisine has survived to the present day. Asian cuisine provided the foundation for Egyptian cuisine, and Egyptian cuisine laid the foundations of Ancient Greek cuisine. The Roman Empire, which ruled Europe after the Greek states, formed its culinary foundations by taking the culinary culture from the Greeks. The Roman Empire, which included different nations, also formed the basis of European cuisine. In the next stage, French cuisine began to form and develop, laying the foundation for today's largest hot cuisine (Albala, 2013).

2.4. History of Spices

The use of spices dates back to ancient times and was used in religious ceremonies and to remove evil spirits before being used in food. Later, it started to be used effectively in the treatment of diseases. As spice production increased, its use also increased, and it began to be added to foods to give them flavor (Freedman, 2020). Although it is not known exactly when people started to add spices to the foods they eat, it is known that American archaeologists used certain plants as spices in the Mesolithic period to add flavor to the meat of the animals they hunted. It is known that sesame was added to meals in ancient times, and sesame oil was used. Onion and garlic have had a very important and irreplaceable place in human nutrition for centuries. It is written in the records of Mesopotamia that fennel, saffron, thyme, and mustard were used (Czarra, 2009).

The first known spice trade in the world started with the sale of spices by the Chinese to the Arabs through Malaysia and India in the Middle Ages. It was sold to Anatolian civilizations in the Arab world and then to countries on the European continent. The spice trade, which was in the hands of Chinese and Arab traders for a very long time, first passed into the hands of the Portuguese and then the Dutch. The most traded spices are cloves, cinnamon, cardamom, ginger, and the most valuable and most traded black pepper (Demircioğlu et al., 2007).

The period when spices first came to the European continent was the period of the Byzantine Empire, and thanks to the Crusades, the known spice varieties increased. The number of spices known in the 14th century was approximately 300, and the control of the spice route caused the rivalries to become more intense. Venetian merchant sailors became the superior party in this competition, and in the 16th century, they began to explore more raw materials. Afterward, when

the British and Dutch sailors started the spice trade, it became easier to reach the spice, but even though its price started to decrease, it started to maintain its value for a long time (Robuchon, 2009).

2.5. Effects of Spices on the Development of Gastronomy Culture

It was particularly important in establishing the identity of prepared foods and the formation of national cuisines. Although it is not known when spices started to be used in kitchens, there is information about the use of spices in the written records of the Sumerians in 3700 BC and the Chinese sources in 4000 BC (Narsimhan, 2009). Written records of spices related to foods also appeared in the excavations in Egypt. It was understood that what was written on this ancient tablet dating from 1500 BC was mustard after being translated into today's languages. They used mustard to flavor their food as well as for its protective properties (Demirçivi and Altaş, 2016).

It is reported that the culture of cooking with spices has been inherited from the Romans and Muslims to the present day. If we go back even further, Roman soldiers carried the spice to the northernmost and westernmost regions of the Greco-Roman world. Thus, the use of spices became widespread all over the European continent. In the Middle Ages and later, unlike in Europe, the use of spices was less prevalent, especially in the Ottoman Period, and the subject of spices was not exaggerated. The cooks in the Ottoman Palace cuisine generally preferred to cook with the natural flavors of the ingredients they used and used spices only to increase the flavor of the products. Such correct and effective use of spices enabled Ottoman cuisine to gain sophistication and made it popular (Lewicka, 2011).

The use and spread of spices during the Ottoman Empire began after relations with the Egyptian state were established. Spices from the Far East and Indian lands would reach Istanbul via Egypt. In the imperial lands, spices were mostly consumed in Istanbul, and black pepper was the most used spice in the 18th and 19th centuries. It was used in all meat dishes made only from red meat or poultry meat. Among the spices, saffron was the most preferred spice after black pepper. Saffron, on the other hand, was preferred more in rice-style dishes. Another spice is musk, the difference being that it is the most expensive spice. It was preferred in desserts rather than main dishes and used to give fragrance (Yerasimos, 2014).

3. Method

This study aims to investigate the effect of spice on the history and culture of gastronomy. In this study, qualitative research design and individual interview techniques were used as data collection tools. The qualitative research method is a research technique in which the qualitative process is processed to reveal the perceptions and events in their natural environment as real and holistic by analyzing the findings obtained by observation and/or interview (Aspers and Corte, 2019). The individual interview technique is a continuous process in which an interviewer asks questions and receives answers from an interviewee. In this interview technique, questions customized to the interviewee can be asked easily. In addition, in group interviews such as focus groups, there is interaction between the interviewees. In our study, the individual interview technique was chosen since no interaction of ideas was desired between the interviewers (Williamson, 2013).

The content analysis method was used to reveal the conceptual framework and determine the effect and role of spice on gastronomy history and culture based on the findings from the interviews. Individual interviews were conducted with five gastronomy and culinary arts

academics, taking into account the conceptual framework created for this purpose. Content analysis used in the study is a systematic examination of a text and a research method based on making repeatable and valid inferences (Roller, 2019).

The sample for the research consisted of academicians working in the gastronomy and culinary arts departments of universities in Istanbul. Care was taken to ensure that the ten participants selected for the interview had points in common about the subject to be discussed. In the study, a semi-structured interview technique was used, and the interview questions were prepared considering the conceptual framework that was revealed. Due to the subject of the study, this interview technique was preferred due to its standardization and flexibility at a certain level, as it eliminated the limitations in tests and questionnaires based on writing and filling, as well as providing in-depth information about a specific subject and contributing to the acquisition (Kallio et al., 2016). Participants were primarily asked questions about their experiences and demographic information. Afterward, it was asked to evaluate the historical and cultural process of gastronomy. Finally, their views on the effect of spice in terms of gastronomy history and culture were taken. The research started in November 2021 and was completed in May 2022.

The reliability of the data obtained during the research was accepted as one of the basic elements of the research. In qualitative research, the data must be given accurately, but it must also be objective, and the arguments must be supported by a literature review. In this study, the answers to the questions posed to the participants were transferred to the research data without changing them, and thus, it was aimed to ensure reliability and validity. The reproducibility of the research means that the same analysis can be done at different times and under different conditions. Obtaining valid results means another researcher can obtain the same results under the same conditions. For the reliability of the results, the study was prepared in a reproducible way, and for its validity, it was evaluated objectively; the results of the content analysis were given to three experts, and similar inferences were taken (Hayashi et al., 2019). Ethics committee approval was obtained for the study from the Istanbul Gelişim University Ethics Committee (2022-13).

4. Results and Discussion

Content analysis was applied to the conceptual framework created by the literature review and the findings obtained through the interviews and categorized according to the themes. As a result of the content analysis, the effect and role of spice on the history and culture of gastronomy are divided into three main themes and given in Figure 1.

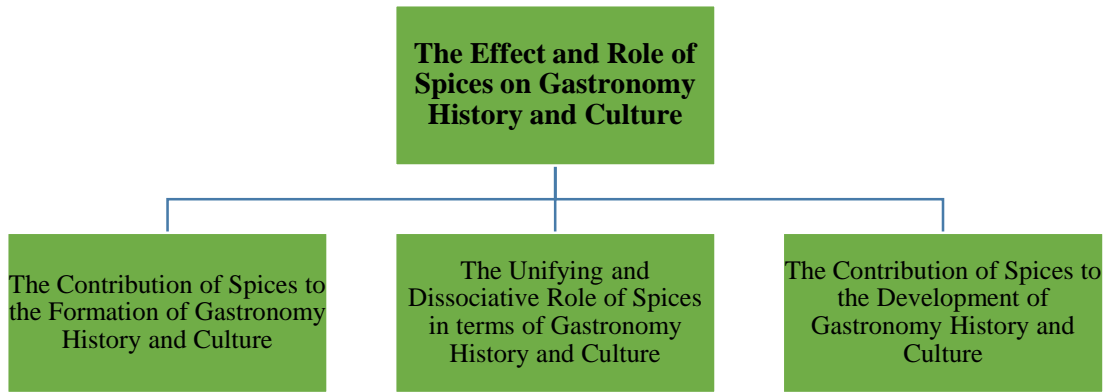

Figure 1. The main themes of the effect and role of spices on the history and culture of gastronomy

As a result of the content analysis applied to the findings, the effect of spice on gastronomy history and culture has three main factors: (1) the contribution of spices to the formation of gastronomy history and culture; (2) the unifying and dissociative roles of spices in terms of gastronomy history and culture; and (3) the contribution of spices to the development of gastronomy history and culture and seven sub-themes were determined.

The use of spices dates back to the first ages and has been used for various purposes throughout history. In addition to being a cultural symbol, it has also been used in many areas. Apart from being used as a food material, it is one of the most important foodstuffs used with fresh plants in the treatment of diseases. Many countries and even different cities within the same country have their own unique spices. It interacted with medical sciences as well as gastronomy and culture. In ancient times, when health sciences were insufficient, societies made herbal medicines from various mixtures of herbs and spices. In this respect, spice is an area that is very related to human health. (Besirli, 2010).

The participants were asked to evaluate the historical and cultural process of gastronomy, which is evaluated in detail below. Since gastronomy is a multidisciplinary field of study, it is related to many fields such as history, culture, art, and science. From this point of view, gastronomy has existed for as long as human beings have existed throughout history. All kinds of factors affecting the lives of societies throughout history have also left their mark on the culture of those societies. Therefore, gastronomy should be evaluated along with history and culture (Belge, 2016). Gastronomy is also the transfer of culture, and in our society, it is the transfer and preservation of all cultural accumulation for future generations, just like in ancient societies. Gastronomy can also be defined as the transformation of culinary culture into science and art. The field of gastronomy does not only end with cooking but also deals with how that food will be served and consumed, table arrangement and etiquette, etc. As a result of the needs of society and the search for innovation, new food and beverage products can be created and brought into gastronomy. Gastronomy is also a cultural phenomenon, in part because it includes rituals, celebrations, and interactions. Social change can be easily observed in geographies where gastronomic culture is high (Santich, 2007).

Geography is one of the most influential factors in gastronomic culture. Gastronomy is shaped according to the food products that can be produced as a result of the geographical characteristics and climatic conditions of the regions, and food and beverages are prepared and presented according to these products. In the gastronomic sense, all the processes and preparations and the cultures of the societies should be taken into account, and thus the transfer of the gastronomic culture will be sustainable. In addition, protecting the health of communities and ensuring food safety should be among the main objectives (Hegarty and O'Mahony, 2001).

4.1. Contribution of Spices to the Formation of Gastronomy History and Culture

Individual interviews were used to collect and analyze data on all participants' perspectives on the effect and role of spices in gastronomy history and culture. As a result, three sub-themes were determined as the "the contribution of spices to the formation of gastronomy history and culture" theme, which is one of the main themes that emerged in the determination of the effect of spice on gastronomic history and culture, (1) the discovery of fire, (2) the invention of agriculture, and (3) the use of spices, and they are given in Figure 2.

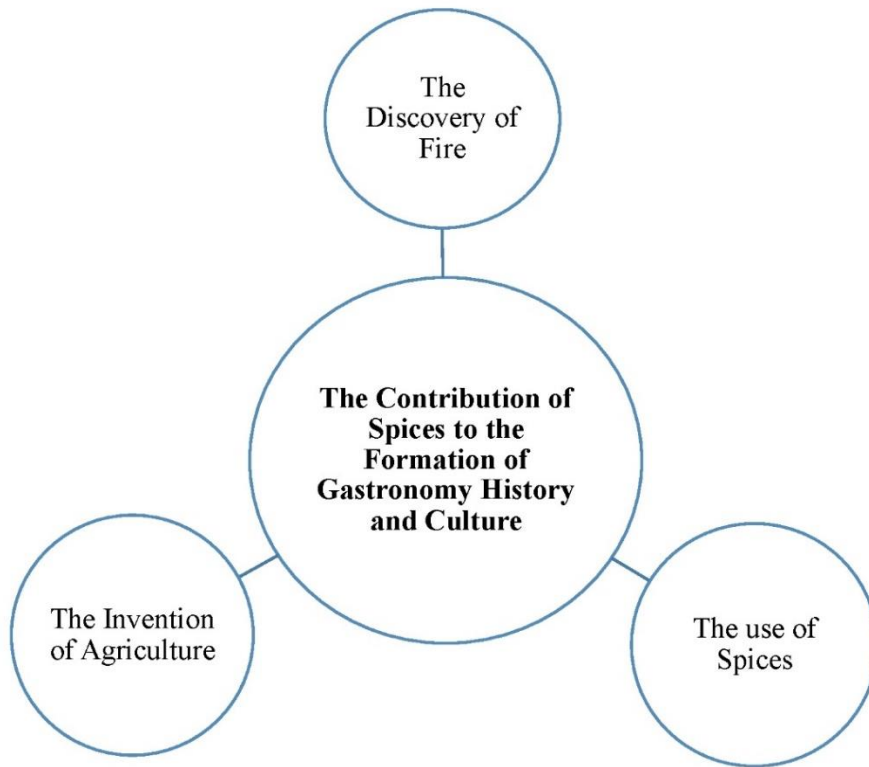

Figure 2. Sub-themes of the contribution of spice to the formation of gastronomy history and culture

Opinions of the participants on the effect of spice in terms of gastronomy history and culture were taken and evaluated in detail below. The first important breakthrough in the history of gastronomy, which started with humanity, was the discovery of fire. Before the invention of fire, societies fed on what obtained from nature and learned to cook with fire. Fire is the first chemical process in history, and another big step for food consumption after its invention was the start of agriculture. Vegetables and fruits collected during the hunting and gathering period consisted of wild and undeveloped plants. With agriculture, domesticated seeds have improved both in terms of quality and quantity. The use of spices as foodstuffs was the most significant breakthrough in

gastronomy history and culture after the invention of agriculture. The use of spices in cooking, gave the dishes an identity and became one of the three biggest factors in the formation of gastronomic culture (Civitello, 2011).

It has been one of the cornerstones of food preparation since the spice was first consumed directly as a food item and then started to be used in meals. When viewed through the lens of gastronomy history and culture, spices can be found at every stage of food production. Over time, people went beyond consuming food to survive and turned it into a social phenomenon and a fun activity. This has influenced the beginning of today's modern gastronomy. However, the difference between the discovery of spice, fire, and agriculture is also revealed here. Although fire, agricultural products, and other foodstuffs are as important as necessities, spices are not such a necessary food item during the preparation of a meal. Spices are used to enhance the flavor of food.

4.2. The Unifying and Dissociative Role of Spices in terms of Gastronomy History and Culture

Figure 3 depicts another of the main themes, the role of spice in the history and culture of gastronomy. Mass meals, banquets, and feasts are the mainstay of this unifying feature of gastronomy. National cuisines differ as a result of this separating aspect of gastronomy history and culture. Spices are one of the most important pillars that provide dissociation and unification to the history and culture of gastronomy. Spice is the most important factor in providing a flavor that is both unifying and dissociative in dishes consumed globally and locally (Robuchon, 2009).

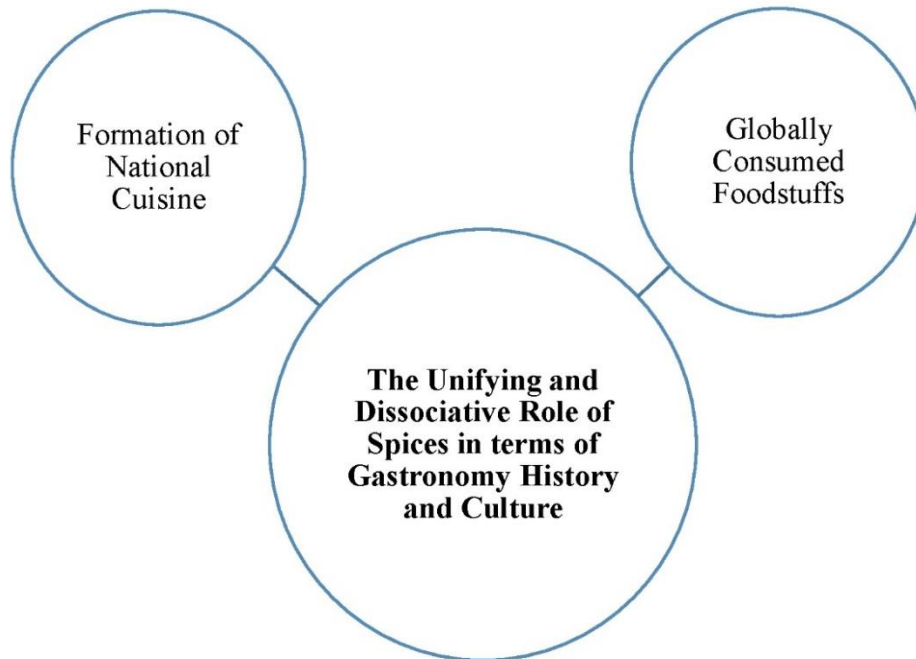

Figure 3. Sub-Themes of the Unifying and Dissociative Role of Spices in terms of Gastronomy History and Culture

After the invention of agriculture, societies started to live together, which caused social changes. Eating together was one of them in the Ancient Ages, and the first examples of dinner meetings and banquets similar to today's were seen. This was also the first step toward unifying the gastronomic culture (Batu and Batu, 2018). Gastronomic activities, which originated in Mesopotamia's geography, spread throughout the world as a result of social interaction. Societies

that have gained basic food and beverage knowledge have started to create their own national cuisines from the products grown and obtained in their geographic regions. Undoubtedly, the influence of spices in the formation of national cuisines is also great and has contributed to the development of new flavors and new recipes. Many countries, even within the same country, have distinct spices from various regions that serve as a source of national differentiation and unification (Düzgün and Özkaya, 2015).

The results of the analysis of the data as a result of the interviews and the unifying and separating roles of spices in the history and culture of gastronomy are briefly interpreted below. There is a constant eating and drinking activity in marriage ceremonies and even funeral ceremonies. Each culture interacts with the other in the name of gastronomy. Chefs who want to create innovations in the field of gastronomy try to do this consciously and try fusion cuisine. This activity, on the other hand, is one of the most important unifying elements of gastronomic culture because it ensures the recognition and adoption of the societies' gastronomic values. Gastronomy, or eating and drinking activities, is a phenomenon that tries to socialize society, and the point that distinguishes it is the unique characteristics of ethnic groups. The regions where the products, including the spices, are grown only in those geographical regions that cannot go outside of their own cultures, have a dissociative role.

4.3. Contribution of Spices to the Development of Gastronomy History and Culture

Another of the main themes is the contribution of spice to the development of gastronomic history and culture, and its sub-themes are given in Figure 4. According to the results of the analysis of the data obtained from the interviews, it has been revealed that one of the biggest factors in the development of gastronomy history and culture is spice. Spice is one of the most important elements that can give prepared foods a distinct identity, and it gives identity to dishes as well as the formation of societies' local cuisines. The formation and development of local cuisines directly contributed to the development of gastronomic culture. In primitive societies, while the purpose was to feed only to survive, the gastronomic culture developed over time and became a social phenomenon, and people began to seek different tastes. In many societies, spices have played a great role in the emergence of new tastes and the formation of new tastes (Czarra, 2009).

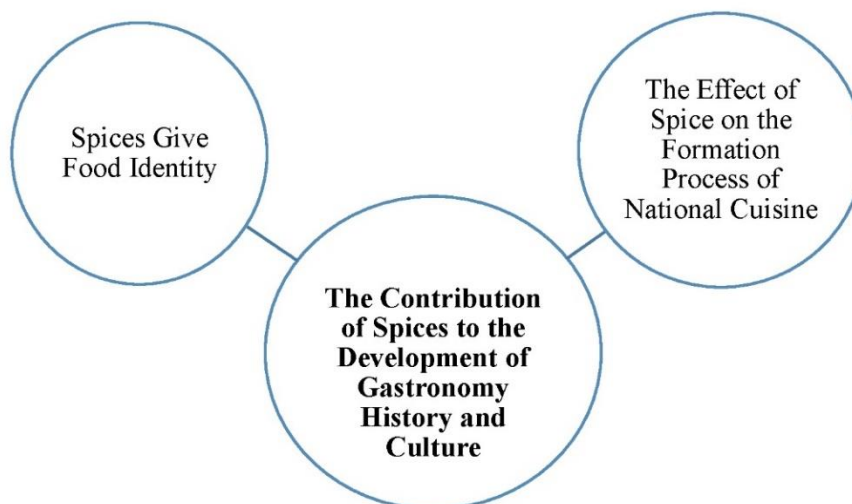

Figure 4. The theme and sub-themes of its contribution to the development of gastronomy history and culture

Spices have been used as a main or auxiliary ingredient in the food products we eat for centuries. Spices are an important element in the quality, flavor, taste, smell, and aroma of food products and cause the products to be recognized and preferred in terms of their quality characteristics. The most important effect of spices on gastronomic culture is to give different identities to basic food ingredients and to create new tastes. Another important effect of spices in gastronomic culture is that each culture has distinctive spices, and therefore national cuisines provide their dishes. In terms of religious belief, it provides the creation of foods and beverages with tastes similar to those foods for people who cannot consume foods and drinks that are not according to their beliefs (Belge, 2016).

The history of spices is also intertwined with the history of food, and its developmental stages continued at the same level until the Middle Ages. However, in the Middle Ages, the value of spices increased too much and began to be valued as gold. Although spices are used to give flavor and aroma to food materials, the first purposes of their use in history were religious ceremonies and protection from evil spirits (Van Wyk, 2014). It is known that the first spice used in history was mustard, and the most valuable spice has been black pepper throughout history and has been equivalent to today's caviar. The country that produces the most spices in the world is India, and Turkey is ranked third in the world in this ranking (Gürsoy, 2012).

5. Conclusion

It has always been in contact with the history and culture of gastronomy and the ways and concepts of preparing food. The field of gastronomy continues to develop with the work of cooks and scientists who have come from ancient times to the present. The developing world has now become a global village, and cultures in transportation, communication, and eating and drinking are intertwined. Spices, like all other foods, have been consumed by humanity since ancient times and were discovered by trial and error. It provides great and important contributions to the recognition and survival of the culture of that society, together with the materials known as the products of that region and the spices in its content, which are identified with various societies. Spices are one of the most important factors that reveal differences in dishes across the country's geography, and they are very important in terms of gastronomy history and culture. Spices have had a direct impact on many events and phenomena throughout history, from being an indicator of wealth, and sending kings to each other as valuable gifts to geographical discoveries.

It has coincided with the evolution of gastronomic culture and the transition to a period in which societies try to enjoy the food they eat rather than simply eat to fill their stomachs. However, with the transition to an agricultural society, the use of spices in food played a decisive role in creating identity and distinctive features. After this period, the importance of spices increased even more and became the most prominent element in the search for diversity and different tastes. The development and spread of spices laid the foundations for the formation of national cuisines, as well as increasing the variety of cuisine.

The data obtained from the interviews was analyzed to determine the effect of spice on the conceptual framework of the history and culture of gastronomy. As a result of the content analysis, the effect of spices on the history and culture of gastronomy was divided into three main themes and seven sub-themes. Overall, spices have had an impact on the formation and development of gastronomy history and culture with their unifying and dissociative roles.

References

- AKSOY, M., & ÜNER, E. H. (2016). Rafine mutfağın doğuşu ve rafine mutfağı şekillendiren yenilikçi mutfak akımlarının yiyecek içecek işletmelerine etkileri. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6), 1-17.
- AKSOY, M., İFLAZOĞLU, N., & CANBOLAT, C. (2016). Avrupa Aşçılık Tarihi: Antik Yunan'dan Sanayi Devrimine. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 3(2), 54-62.
- ALBALA, K. (2013). Culinary history. In *Routledge international handbook of food studies* (pp. 114-121). Routledge.
- ANDERSON, E. N. (2014). *Everyone eats: understanding food and culture*. NYU Press.
- ASPERS, P., & CORTE, U. (2019). What is qualitative in qualitative research. *Qualitative sociology*, 42(2), 139-160.
- AYYILDIZ, S., & SARPER, F. (2019). Antioksidan baharatların Osmanlı saray mutfağındaki yeri. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 363-380.
- BATU, A., & BATU, H. S. (2018). Historical background of Turkish gastronomy from ancient times until today. *Journal of ethnic foods*, 5(2), 76-82.
- BELGE, M. (2016). *Tarih boyunca yemek kültürü*. İletişim Yayınları.
- BEŞİRLİ, H. (2010). Yemek, kültür ve kimlik. *Milli Folklor*, 22(87), 159-169.
- BOBER, P. P. (2001). *Art, culture, and cuisine: ancient and medieval gastronomy*. University of Chicago Press.
- CIVITELLO, L. (2011). *Cuisine and culture: A history of food and people*. John Wiley & Sons.
- CZARRA, F. (2009). *Spices: a global history*. Reaktion Books.
- DEMİRCİOĞLU, Y., YAMAN, M., & ŞİMŞEK, I. (2007). Kadınların Baharat Kullanımı Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *TSK Koruyu Hekimlik Bülteni*, 6(3), 161-168.
- DEMİRÇİVİ, B. M., & ALTAŞ, A. (2016). Üniversite öğrencilerinin baharatlara ilişkin bilgileri ve tüketim tercihleri: Aksaray Üniversitesinde bir uygulama.
- DOĞAN, M., & ÖZALTIN, E. (2022). Bozanın Türk Gastronomisindeki Yeri ve Önemi: Geleneksel Boza Üreticileri Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1-13.
- DOĞAN, M., & YILMAZ, M. (2022). Hatay İlinin Gastronomi Turizmi Gelişmişlik Düzeyinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 1146-1164.
- DÜZGÜN, E., & ÖZKAYA, F. D. (2015). Mezopotamya'dan Günümüze Mutfak Kültürü (Culinary Culture from Mesopotamia to. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 41, 47.
- ESCOFFIER, M. R. (1987). The chef in society: Origins and development. *Hospitality Review*, 5(1), 6.
- FREEDMAN, P. (2020). History of Spices. *Handbook of Eating and Drinking: Interdisciplinary Perspectives*, 77-91.

- GÜRSOY, D. (2012). *Baharat ve Güç*. İstanbul: Oğlak Yayıncılık.
- HAYASHI JR, P., ABIB, G., & HOPPEN, N. (2019). Validity in qualitative research: A processual approach. *The Qualitative Report*, 24(1), 98-112.
- HEGARTY, J. A., & O'MAHONY, G. B. (2001). Gastronomy: A phenomenon of cultural expressionism and an aesthetic for living. *International Journal of Hospitality Management*, 20(1), 3-13.
- KALLIO, H., PIETILÄ, A. M., JOHNSON, M., & KANGASNIEMI, M. (2016). Systematic methodological review: developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal of advanced nursing*, 72(12), 2954-2965.
- KASAR, H. (2021). Türk mutfak kültürü evreleri ve mutfak sentezinin incelenmesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 11(2), 359-378.
- KLOSSE, P. R. (2012). The essence of gastronomy. *Understanding the flavour of foods and beverages. The Netherlands: The Academy for Gastronomy*.
- LEWICKA, P. B. (2011). Flavorings in Context: Spices and Herbs in Medieval Near East.
- MACCLANCY, J. (2004). Food, Identity, Identification. *Researching Food Habits: Methods and Problems*, 5, 63.
- NARSIMHAN, S. (2009). Plants and Human Civilization: Indian Spices. *Comparative Civilizations Review*, 60(60), 8.
- POULAIN, J. P. (2005). French gastronomy, french gastronomies. *Culinary Cultures of Europe: Identity, Diversity and Dialogue. Strasbourg: Council of Europe Pub*, 157-69.
- RAO, H., MONIN, P., & DURAND, R. (2003). Institutional change in Toque Ville: Nouvelle cuisine as an identity movement in French gastronomy. *American journal of sociology*, 108(4), 795-843.
- ROBUCHON, J. (2009). *Larousse gastronomique: the world's greatest culinary encyclopedia*. Clarkson Potter Publishers.
- ROLLER, M. R. (2019). *A quality approach to qualitative content analysis: Similarities and differences compared to other qualitative methods*. SSOAR-Social Science Open Access Repository.
- SANTICH, B. (2007). The Study of Gastronomy: A Catalyst for Cultural Understanding. *International Journal of the Humanities*, 5(6).
- SEÇİM, Y. (2018). Selçuklu ve Osmanlı mutfağının gastronomi açısından değerlendirilmesi. *Journal of Tourism Theory and Research*, 4(2), 122-132.
- SÖDERLIND, P. U. (2011). The Gastronomic man and Georgia s food culture. *Review of Applied Socio-Economic Research*, 1(1), 97-122.
- SPANG, R. L., & GOPNIK, A. (2019). *The Invention of the Restaurant-Paris and Modern Gastronomic Culture, with a New Preface* (Vol. 135). Harvard University Press.
- TAYLOR, V. (2005). Banquet plate and Renaissance culture: a day in the life. *Renaissance Studies*, 19(5), 621-633.

THIS, H. (2005). Modelling dishes and exploring culinary 'precisions': the two issues of molecular gastronomy. *British Journal of Nutrition*, 93(S1), S139-S146.

VAN WYK, B. E. (2014). *Culinary herbs and spices of the world*. University of Chicago Press.

WILLIAMSON, C. (2013). Questionnaires, individual interviews and focus groups. In *Research methods: Information, systems, and contexts* (pp. 349-372). Tilde University Press.

YERASIMOS, M. (2014). 500 Yıllık Osmanlı Mutfağı (13. Baskı). *İstanbul, Boyut Yayın Grubu*.

YILMAZ, H., & ŞENEL, P. (2016). Bir iletişim biçimi olarak gastronomi. *Detay Yayıncılık, Ankara*.

Sivil Toplum Örgütlerinin Kavramsal ve Tarihsel Gelişimi

Kemal OLÇAR*

Öz

Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) son dönemde küresel ve yerel politika yapım ve karar alma süreçlerindeki rolü anlamlı şekilde artmıştır. Özellikle devlet mekanizmasının yeterince ilgi göstermediği veya yeterli yeteneğe sahip olmadığı alanlarda üçüncü sektör olarak STK'ların varlığı ve fonksiyonu toplumsal gelişime katkı sağlamıştır. Bu bağlamda özellikle "sivil", "sivil toplum" ve "sivil toplum kurumu" kavramlarının tarihsel ve teorik perspektiften incelenmesi örgütlenmenin önemini ortaya çıkaracaktır. Diğer taraftan STK'ların işlev alanlarının çeşitliliği, kâr amacı gütmemeleri ve gönüllülük esasına dayanan özellikleri ve diğer olanakları bireysel özgürlüklere de alan açabilecektir. Aynı zamanda karar verme süreçlerinin daha demokratik yürütülebilmesi ve ulusal/küresel refahın dengeli/eşit dağılımının gerçekleştirilmesi için, STK'ların kurumsal anlamda rolünün artabileceği ve politika üretiminin hiyerarşik kalıplarının yerini işbirlikçi ağ benzeri müzakere ve pazarlık türlerine bırakabileceği değerlendirilmektedir. Bu çerçevede yapılan çalışmada sivil toplum olgusuna ilişkin kavramsal veriler ve örgütlenme ile ilgili konular tarihsel süreç ile birlikte tanımlanacak ve toplumsal değişime katkıları nitel araştırma yöntemi ile araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sivil, Toplum, Örgütlenme, Sivil Toplum Kuruluşları, Hükümet Dışı Kuruluş, Gönüllü Kuruluş

Conceptual and Historical Development of Civil Society Organizations

Abstract

The role of Civil Society Organizations (CSOs) in global and local policy-making and decision-making processes has increased significantly in recent times. The presence and function of CSOs as a third sector, especially in areas where the state mechanism has not shown sufficient interest or capability, has contributed to social development. In this context, examining the concepts of "civil", "civil society" and "civil society institution" from a historical and theoretical perspective will reveal the importance of organizing. On the other hand, the diversity of the functions of CSOs, their non-profit and voluntary nature, and other possibilities may open up space for individual freedoms. At the same time, in order to ensure more democratic decision-making processes and a balanced/equitable distribution of national/global welfare, the institutional role of CSOs may increase and the hierarchical patterns of policy-making may be replaced by collaborative network-like negotiation and bargaining. In this study, conceptual data on the phenomenon of civil society and issues related to organization will be defined together with the historical process and their contribution to social change will be investigated through qualitative research methodology.

Keywords: Civil, Society, Organization, Civil Society Organizations, Non-Governmental Organization, Voluntary Organization

Giriş

Devlet dışı aktörler, ulusal ve uluslararası politik süreçlerde özellikle 20. yüzyıl sonlarından itibaren etkili olmaya başlamışlardır. Çalışmada sivil toplum merkezli, kâr amacı gütmeyen ve

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş/Received: 26.10.2023

Kabul/Accepted: 30.10.2023

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Beykent Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-posta: kemalolcar@beykent.edu.tr

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2455-0686>

çoğunluğu gönüllülerden mürekkep sivil toplum örgütlerinin varlığı, ortaya çıkışı ve faaliyetlerine ilişkin teoriler ve ilgili tanımlamalar konu edinilmiştir. Bu kapsamda sivil, toplum, sivil toplum ve sivil toplum örgütü kavramlarının paradigmatik izahı, tarihsel gelişimi ve toplumsal gelişim ile ilintisi açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmanın önemi; sivil toplum örgütlerinin özellikle gelişmekte olan (yarı-çevre), geçiş ülkeleri (transitional) ve gelişmiş ülkelerde (merkezi/etkili) etkili fonksiyonlar icra etme yeteneklerinin ortaya çıkış süreçleri ve söz konusu kavramların literatüre kazandırılmasına dair gelişimin ifade edilmesidir (Clapham, 2009:1).

Toplumun her kesiminin çıkarlarını korumak, çevre faaliyetlerinde aktif olarak yer almak, demokrasinin temel kriterlerinin yerleşmesine destek olmak, kamu çıkarları için, insan merkezli ve politik katılımcılık şeklinde savunuculuk yapmak (Akatay ve Harman, 2017:14-15), silahsızlanma çalışmalarına katılmak, sağlık, eğitim, barınma, beslenme, kalkınma, enerjiye ulaşma, altyapı ve üst yapı çalışmalarına katkı sağlamak, yeniden inşa çalışmaları, doğal afetlerde yardım/acil müdahale, çatışma çözümü, insan hakları çalışmaları, kültürel koruma, çevresel aktivizm, politika analizi, araştırma ve bilgi sağlama. vb. tüm faaliyetlerde temel aktör olan devlet mekanizmasının karşısında/yanında sivil toplum örgütlerini de görmek mümkündür (Lewis ve Kanji, 2009:2). Bu durum, yukarıda ifade edilen alanlarda ve özellikle politika yapım süreçlerinde devlet dışı aktörleri de ön plana çıkarmıştır.

Sivil Toplum Kuruluşlarına (STK) yönelik tanımlama konusunda henüz bir mutabakat sağlanamamıştır. Bunun en temel sebebi; yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde çok miktarda STK'nın bulunması ve hepsinin finans kaynakları, çalışma yöntemleri, ilgi alanları ve toplum üzerinde farklı rolleri bulunmasıdır. Tanımlama konusunda ortak yaklaşım; STK'ların, teorik olarak kâr amacı gütmeyen, genel çoğunluğu gönüllü kadrolardan mürekkep, devlet sektöründen destek almayan örgütler şeklinde değerlendirilmesi şeklindedir (Akatay ve Harman, 2017:2 ve Lewis ve Kanji, 2009:3).

STK'lar ile ilgili yapılan çalışmalar genellikle siyaset bilimi, antropoloji, sosyoloji, iktisat gibi sosyal bilimlere ilişkin disiplinleri kapsamaktadır. Öncelikle bu bilimsel alanlarda sivil topluma ilişkin çalışmalar yapılmaktadır. Ancak bu hususta hem nitel hem de nicel araştırmalar yeterli değildir. Yapılan incelemelerin tek bir konuda (*single-case study*) olması, çoğu çalışmanın belirli bir sponsorun istekleri doğrultusunda taraflı yapılması ya da teorik çalışmaların STK'ların işlevlerine uygun olarak genelleştirilememeleri gibi sebepler, STK'larını akademik anlamda yeterince geliştirememiştir. Ayrıca sivil toplum adına örgütlenmeler, genellikle mevcut düzen, rejim ve hükümet edenlerin karşısında konumlanmakta ve bu sayede yapısal olarak itiraz ve muhalefet etme fonksiyonu da bulunmaktadır. Dolayısıyla STK'lar kendilerini "devlet" şeklinde ifade edilen mekanizmaya göre, devletler de devlet dışı aktörlere göre tanımlamaktadırlar. Bu yüzden mutlak, monolitik ve mutabık bir "devlet" tanımı ortaya koymak epistemolojik olarak da mümkün gözükmemektedir (Lewis ve Kanji, 2009:25).

Devletler çoğunlukla sürdürülebilir kalkınma ve gelişme için yeterli altyapı ve üst yapı yatırımlarını gerçekleştirir, temel hizmetleri sağlar, güvenlik ve hukukun üstünlüğü imkanlarını ortaya çıkarır, demokrasi prensiplerini hayatın her alanında görünür kılar, finans sistemini düzenler. STK'lar ise genellikle adalet ve eşitlik iklimini tesis eder, sivil toplum ile devlet mekanizması arasında köprü görevi icra eder, kaynakların topluma yansıtılmasını gözetir (UN Report...,1987:37). STK'lar bu işlevlerini yerine getirirken en fazla işlevsel ve stratejik hesap verilebilirlik ve şeffaflık kriterlerini göz önünde bulundurur. Örneğin, 1997 yılında *İngiltere Gönüllü Sektörün Geleceği Komisyonu* STK'lar için belirli kurallar ortaya koymuştur. Az gelişmiş ülkelerde ve bazı otoriter rejimlerde STK'ların faaliyetleri sınırlandırılmış ve daha sıkı kurallar ortaya konulmuş ve özellikle dış ülke sponsorlu STK'lar gözlem altına alınmıştır (Lewis ve Kanji, 2009:28-30). Özellikle hesap verebilirlik STK'ların bağışçıları ve donörleri için geçerli olsa bile hedef kitlesi için de önemli bir niteliktir. Bu anlamda her alanda aktif olan STK'ların açıklık ve hesap verilebilirlik niteliği operatif yeteneği, meşruiyet kaynağı, yasalar ve değerler sistemi, vizyon ve misyonları ile sürdürülebilir bir örgütlenme kapasitesi ve stratejik kazanım sağlayabileceği değerlendirilmektedir (Brown ve Moore, 2001:572-574).

Asya Kalkınma Bankası (*Asian Development Bank-ADB*) ile Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İş Birliği'nin (1998) faaliyetlerinde daha ziyade “Hükümet Dışı Kuruluş” teriminin kullanıldığı görülmektedir. Bu terim genellikle; “halk örgütü” (*people's organization*), “topluluk/toplum örgütü” (*community organization*) veya “topluluk/toplum temelli kuruluş” (*community-based organization*), “topluluk/toplum grubu” (*community group*) veya “topluluk/toplum derneği” (*community association*), “taban örgütü” (*grassroots organization*), “gönüllü kuruluş” (*voluntary organization*), “özel gönüllü kuruluş” (*private voluntary organization*) veya “özel gönüllü kalkınma kuruluşu” (*private voluntary development organization*), “aracı kuruluş” (*intermediary organization*) ve “kamu yararı grubu” (*public interest group*) şeklinde tanımlamaları da kapsamaktadır (Report of the Task Force..., 2001:1). Ancak bazı çalışmalarda “topluluk/toplum temelli kuruluş” terimi sadece kendi üyelerine destek vermek için kurulduğu varsayımına dayanarak “Hükümet Dışı Kuruluş” teriminden ayrı tutulmuştur (Werker ve Ahmed, 2008:74).

Bu bağlamda Antik Yunan döneminden itibaren tartışılan ve sivil toplum adına faaliyet icra eden kuruluşlar genellikle Sivil Toplum Kuruluşları (STK), Hükümet Dışı Kuruluşlar (HDK), Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) vb. isimlerle ifade edilmektedir (Talas, 2011:391). Üçüncü sektör olarak ifade edilen bu alan resmi ya da resmi olmayan, yerel, bölgesel ya da uluslararası, seküler veya teolojik sisteme göre, küçük veya orta ölçekte ya da büyük ölçekli, dikey veya yatay hiyerarşik şekilde örgütlenmektedir (Bebbington ve Hickey, 2006:417).

Özellikle son dönem sivil toplumun politika yapım süreçlerine olan katkısı STK'ların küresel etkin aktörler olmasına sebep olmuş ve literatürde hangi genel geçer yaklaşımlara konu olabileceği tartışılmıştır. Buna göre, Realist düşünürler güç ve devleti kutsarken, Marksistler devleti yok sayar ve sınıf çatışmalarını önceler, İşlevselciler iş birliği, ekonomik ve sosyal yakınlaşmalar üzerinden küresel politikaları tanımlar, Çoğulculuk yaklaşımları da farklılıkları önemserken, politika yapım süreçlerinde çoklu aktörlerin katkılarını ön plana çıkarmaktadır. Yapısalcılık paradigması ise devletlerin rasyonel çıkarlarını maksimize etmek için ihmal ettiği ve indirgediği sosyal sonuçları, kolektivizmi, bütüncüllüğü, inançlar ve kimliği çekirdek prensip olarak ele almaktadır. Dolayısıyla genel olarak STK'ların sosyal hayat içinde etki ve rollerinin çoğulculuk ve yapısalcılık yaklaşımlarına göre açıklanabileceği değerlendirilmektedir. (Willetts, 2011:114-115 ve 130).

Diğer taraftan “ulusötesicilik” (transnationalism), “uluslararası hareketlilik” (international mobilization), “uluslararasılık” (internationalism) kavramları üzerinden okunan STK yaklaşımları da söz konusudur. Bu paradigmlar, kolektif ulus aşırı eylemsel süreçlerin sivil toplum örgütlenmesi vasıtasıyla sınırlar arasında hızlı ve etkili biçimde yayılmasını işaret etmektedir. Son zamanlarda öne çıkan İnşacılık (constructivism) yaklaşımı devletlerin yine normlarına ve kimliklerine vurgu yaparken; liberal kurumsalcılık (liberal institutionalism) devletlerin kolektif sorunlarını çözmek için uluslararası uygulamalar, rejimler ve kurumlara öncelik vermektedir. Bu tür yaklaşımlar aynı zamanda devlet dışı aktörlerin de politika yapım süreçlerinde aktif hale gelebileceği, koalisyonlar oluşturabileceği ve kendi toplumları adına müşterek faaliyetler gerçekleştirebileceği alanlar yaratmaktadır (Tarrow, 2005:2, 20 ve 203).

STK'ların öne çıktığı diğer yaklaşımlar ise genellikle eleştirel realizm, neoliberalizm, çoğulculuk, yapısalcılık, modernleşme, yarattığı fırsatlar açısından kurumsalcılık vb. paradigmlarla açıklanmaktadır. Kapitalizm öncesi dönemden modern kapitalizme geçişte ve çevre konumunda bulunan Üçüncü Dünya ülkelerinin sömürge konumunda olduğu koloni dönemlerinde STK'ların etkinlikleri oldukça düşüktür. Ancak sömürge dönemi sonrası devrimsel süreçte ve özgürlüklerin kazanılması döneminde toplumsal hareketlilik STK'ların en önemli fonksiyonlarından sayılmaktadır. Kurumsalcılık yaklaşımı toplumsal gelişimi yapısal ilişkilere indirgediğinden STK'lar daha çok etik kurallar oluşturma, değerler yaratma ve gelişim için uygun şartlar oluşturma konusunda öne çıkmaktadır. Neoliberal akımlar bireyleri özgürleştirme ve serbest piyasa koşullarına dayalı bir iktisadi model öngördüğünden STK'ların demokratikleşmeye ve kişisel zenginleşmeye katkı sağladığı iddia edilmektedir. Ayrıca STK'ların ortaya çıkış süreçleri; yoksulluğu üreten kök nedenleri açıklayan ve “sosyal dışlama”, toplumsal hayat içinde güven,

normlar, sivil katılımcılık, toplumun verimliliği vb. normatif öğelerin temelde yer aldığı “sosyal sermaye” yaklaşımları ile de açıklanabilmektedir (Lewis ve Kanji, 2009:62-63).

Özellikle uluslararası STK’lar; küresel yönetim sisteminin ortaya koyduğu evrensel değerler, sivil toplumu önceliklendirme ve çıkar amaçsız yaklaşımlarıyla önemli bir rol üstlenmiştir. Kadınlara yönelik faaliyetler, dünya nüfusunun gelişimi, kalkınma işlevleri, insan hakları, çevresel değişimler, silahlanmanın kontrolü gibi konularda lokomotif rol almıştır (Willetts, 2011:154-159). Ayrıca uluslararası sivil toplum kuruluşlarının (INGO’lar), ulusal düzeyde, doğal afet yardımı sağlamak, sürekli sosyal hizmetler sunmak, bu konudaki yerel kapasiteleri arttırmak ve ülkelerin demokratik, sosyal, ekonomik ve politik kalkınmasını teşvik etmede sorumluluk aldığı görülmüştür. Küresel anlamda ise bir tür uluslararası sivil toplum oluşturma ve uluslararası kurumların uygulamalarını ve politikalarını etkilemede gittikçe önemli hale gelmiştir (Brown ve Moore, 2001:569). Uluslararası kurumlar ile STK’lar arasındaki ilişkiyi stratejik/tematik ve operasyonel iş birliği şeklinde ifade etmek mümkündür. Stratejik/tematik kurumsal iş birliği istişare ve diyalog konularını içerir ve STK’ların deneyimlerinden ve uzmanlıklarından istifadeyle bölgesel kalkınma stratejileri ve süreçlerine etki etmeyi hedeflemektedir. Operasyonel iş birliği ise özel program ve proje faaliyetleri konularında teknik yardım işlemlerinde danışmanlık, bilgi temini, izleme ve değerlendirme konularını kapsamaktadır (Report of the Task Force..., 2001:2).

Özetle STK’ların ortak özelliklerini; “kar amacı gütmemek, gönüllülük esasına dayalı olmak, doğrudan sivil toplumu hedef almak ve devlet-dışı olmak şeklinde ifade etmek mümkündür (Heywood, 2011:114; Lewis ve Kanji, 2009:7). Buna göre “Gönüllülük” kavramı bireylerin genellikle emek, enerji ve birikimlerini (maddi/manevi) karşılık beklemeksizin toplumun tamamı veya bir kısmı için kullanması anlamına gelirken, “kar amacı gütmemek” ifadesi, çıkar sağlamayan ve sadece toplum menfaatleri için faaliyet icra etmek anlamına gelmektedir (Akatay ve Harman, 2017:8-9). Bu çerçevede yapılan çalışmada sivil toplum olgusuna ilişkin kavramlar tanımlanmaya ve örgütlenme ile ilgili tarihi süreç incelenmeye çalışılacaktır.

1. Temel Kavramlar ve Yaklaşımlar

1.1. Sivil ve Toplum Tanımları

“Sivil” kelimesi “yurttaş” veya “kenttaş” anlamına gelen Latince “civis”den gelmektedir. (Karaarslan vd., 2005:1). “Toplum” kavramı ise genel olarak aralarında düzenli etkileşim olan toplulukları işaret eder. Dolayısıyla bireylerin aynı toprak parçası içinde yaşıyor olmasından ziyade farkındalığı, istikrarlı iş birliği, bağlılık duygusu, ortak kültürel kodlara sahip olması, ortak kimlik özellikleri taşıması ön plana çıkmaktadır. Toplum tanımının aynı zamanda uluslararası bir boyutu da vardır, çünkü ortak normlar, değerler ve devletler arasındaki düzenli etkileşim kalıpları, “uluslararası toplum”, “dünya toplumu” veya “küresel toplum” kavramlarını ortaya çıkarmıştır. Bu yüzden toplum kavramının merkezinde yer alan bireyler arasındaki sıkı bağlar küresel anlamda gittikçe gevşemektedir. Realist düşünce toplum kavramı ile yeterince ilgilenmez iken, Liberal yaklaşımçılar “bireyseliçiliği”, toplumsal inşacılar ise “kimlikleri” öncelemektedir (Heywood, 2011:137-139).

1.2. Sivil Toplum Tanımı

“Sivil toplum”, Fransızca’daki “société civile” ifadesi ile yakınlaştırılmış ve genellikle, “devlet dışılık”, “merkezi kontrol” ve “hijerarşiden uzaklık” anlamında kullanılmaktadır (Talas, 2011:389-390). Kavramının ortaya çıkış süreçlerinde genellikle Aristoteles’e vurgu yapılmakta ve onun “Politike Koinonia” ifadesinden yola çıkarak sivil toplum tanımına ulaşılmaktadır. Buna göre sivil toplum genellikle ilkel olmayan, kentli, medeni, örgütlü ve “Polis”e ait, güdülerden arınmış, rasyonel ve “us” kullanan yurttaş mertebesindeki insan gruplarını tanımlamak için kullanılmaktadır (Sağlam, 2020:594 ve Aslan, 2010:190-191). Ayrıca Aristoteles insan bağlarının kökünün maddi ihtiyaçlara uzandığını ve iş bölümünün sivil toplumun merkezinde yer aldığını ifade etmektedir (Ehrenberg, 2022:31).

Sivil toplum bugünkü tanımına yakın anlamda ilk kez 1767 yılında Adam Ferguson tarafından kullanılmış ve Georg Wilhelm Friedrich Hegel ve Karl Marks gibi düşünürler de kavrama oldukça

önemli katkılar sağlamıştır. Sivil toplumu devlet mekanizmasından ilk ayıran Hegel olmuştur. Hegel'e göre, diyalektik yaklaşımda sivil toplum devlet ve aile arasında basamak olarak tanımlanmıştır. Yani üç aşamalı ilişki türünü açıklarken aile (özel diğergamlık), sivil toplum (evrensel bencillik) ve devlet (evrensel diğergamlık) kavramlarını birbirlerine geçişkenliği olan katmanlar şeklinde ifade etmiştir. Marks ise toplum ile birey arasındaki tercihini toplumdan yana kullanmıştır. Bu tercihi yaparken "çelişki kuralı", "hareket kuralı" ve "devrimci değişmeler kuralı" temelinde yer alan diyalektik materyalizm, iktisadi determinizm ve sınıf çatışmaları kuramlarını ön plana çıkarmıştır. Sivil toplum konusunda ise belirleyicilik rolü ve sınıfsal bölünmüşlük şeklinde tespitleri bulunmaktadır. Bunun dışında Thomas Hobbes sivil toplumu monarşik ve kurgusal şeklinde, John Locke mülkiyet hakkı ve bireysel özgürlükler kapsamında, Jean Jacques Rousseau ilkel ve uygar toplum açıklamalarıyla iki doğa durumu olarak ifade etmektedir. Ancak birbirinden oldukça farklı yaklaşım sergileyen üç düşünür "toplumsal sözleşme" kavramı üzerinde uzlaşmış ve görüş birliğine varmışlardır. Buna göre, toplumsal sözleşmecilerin toplumu oluşturan bireylerin siyasi, iktisadi ve sosyal birliktelik sağlayabilmek ve uyumlu şekilde bir arada yaşayabilmek için "görünmez" bir sözleşme yaptıklarına dair varsayımları bulunmaktadır (Akbal, 2017:15).

Sivil toplum en geniş anlamıyla hane halkı, serbest pazar ve kamu sektörünün dışında kalan dernekleri, halk hareketlerini, vatandaş gruplarını, tüketici derneklerini, küçük üretici kooperatiflerini, kadın, yerli halk ve kalkınma örgütlerini içeren grupları tanımlamak için kullanılmaktadır. Liberal görüşe göre ise; örgütlülük ve devlet ile özel sektörün dengeleyicisi, hükümetler veya kamu sektörü ile yurttaşlar arasında köprü anlamları içeren ve gittikçe güçlenen bir yapıdır. Radikal yaklaşım da sivil toplum kavramına genellikle olumsuz vurgu yapar ve çatışma, güç rekabeti ve farklılıklar üzerinden tanımlamalar yapar (Lewis ve Kanji, 2009:65).

Diğer bir sivil toplum tanımını, serbest piyasa ve bireysel özgürlük kavramını genişleterek devlet mekanizmasının toplumdaki rolünü azaltmak veya dengelemek, otoriter ve totaliter yönetimlere karşı kurulmuş bir sektör olarak ifade etmek mümkündür (Lewis ve Kanji, 2009:123). Sivil toplumun ortaya çıkmasına temel teşkil eden önemli sebeplerin; bireyin kendi kaderini tayin eden bir aktör olarak tanımlanmaya başlaması, gönüllülüğün toplumsal ilişkilerde yeni bir kültürel kod olarak ortaya çıkması, hukukun üstünlüğü, bireysel özgürlükler, insan hakları, tarafsızlık düşüncesi, toplumsal güç mücadelelerindeki değişimler, sosyo-ekonomik eşitsizliklere itiraz hakkı vb. şeklinde özetlemek mümkündür. Ayrıca yönetici elitlerin ortaya koyduğu kurallar, yasalar ve politikalar yeni toplumsal düzeni sağlamaya yetmeyeceği varsayımı sivil toplum ile kamu aktörleri arasında farklı uzlaşma alanları yaratmış ve ortak bütünleşme kriterleri/paradigmaları ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Başlangıçta sivil toplum kavramı 1970'lerde Latin Amerikalı aktivistler ve akademisyenler tarafından askeri diktatörlüklere direniş anlamında ele alınmaktadır. Yine kavram Doğu Avrupa'daki Komünist devletlerde demokratik muhalefet tarafından mevcut güç odaklarına meydan okuma şeklinde kullanılmıştır (Lewis ve Kanji, 2009:125). Dolayısıyla son yirmi yılda sosyal bilimler açısından sivil toplum olgusu, Doğu Avrupa, Latin Amerika ve Sahra-altı Afrika gibi bölgelerde otorite karşıtlığı, demokrasi yanlılığı ve eşit olmayan kalkınmaya itiraz şeklinde ele alınmaktadır. Bu yaklaşım sivil toplum ve devlet ilişkisindeki ideolojik açmazları çözmeye çalışmış ve kalkınma konularında önceliği sivil topluma vermiştir (Bebbington ve Hickey, 2006:417). Deterministik evrenselci görüşe göre sivil toplum kavramının gelişmesi olumlu olarak ortaya konmakta ve bu da liberal kapitalist demokrasileri inşa etme ve güçlendirme projesinin bir parçası olarak görülmektedir. Batı "istisnacılığı" ise sivil toplumun, Batı kültürünün özel bir ürünü olduğu ve diğer toplumlarda karşılığının bulunmadığı ve Batının çıkarlarına hizmet ettiği şeklinde bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Bu anlamda sivil toplum ifadesi bazı alanlarda olumsuz teorik ve pratik bir anlam da ihtiva etmektedir (Bebbington ve Hickey, 2006:422; Werker ve Ahmed, 2008:76).

Sivil toplum ifadesi Birleşmiş Milletler (BM) tarafından geniş kitleleri içeren tüm toplum katmanlarını kapsaması için, yerel toplum liderleri kendi toplumlarını tanımlamak için, dini liderler kendi inananlarını kastederek bazı dini ritüellere katılımı arttırabilmek için vs. gerekçelerle kullanılmaya başlanmıştır. Özetle, sivil toplum kavramı sosyal davranış normları oluşturmak

ve politika yapım süreçlerinde geniş halk kitlelerinin katılımlarını gerçekleştirmek için kamu sektörü üzerinde etki yaratmanın teorik bir ifadesidir. Bunun yanında otoriter ve totaliter toplumların ya da aşırı uçlarda yer alan ve şiddet kullanarak politik süreçlerde baskıyla yer almaya çalışan grupların da sivil toplum kavramı içinde yer alıp almaması konusunda tartışmalar ortaya çıkmıştır (Aslan, 2010:204.). Bu tür çelişkiler düşünürlerin evrensel değerler, etik, "toplumsal iyi" ve nihayet küresel sivil toplum kavramlarına temas etmesine sebep olmuştur (Willets, 2011:26-29). Başka bir tanımlamaya göre, sivil toplum, kiliseler, partiler, meslek birlikleri, eğitim ve kültür kurumları ile birlikte, işveren dernekleri ve sendikalar gibi ekonomik alanın kurumlarını da içermektedir. Dolayısıyla sivil toplum terimi, devlet mekanizmasından bağımsız olarak faaliyet gösteren otonomik grupları ifade etmektedir (Heywood, 2011:152).

Gramsci'nin hegemonya yaklaşımına göre, hükümetlerin uyguladığı politikalar genellikle rızaya dayalı olduğu için özgür sivil toplumun varlığı oldukça önemlidir. Bu sebeple sivil toplum kavramı hükümetlerin politikalarını meşrulaştırmak ve hegemonya tesis edebilmeleri için kullanılan bir olgu haline gelmiştir. Gramsci'nin devlet ve sivil toplum üzerine görüşleri, Rus Devrimi, faşizmin yükselişi, I. Dünya Savaşı ve onu takip eden toplumsal huzursuzluk, hızlı Avrupa sanayileşmesi gibi zamanının önemli olayları üzerine inşa edilmiştir. Çalışmasında yazar, devlet mekanizmasının siyasi toplum ve sivil toplumun birleşmesinden oluştuğunu, yani baskı zırhıyla korunan hegemonik bir yapı olduğunu ifade eder. Siyasi toplum ve sivil toplum, belirli sınıfların, grupların ve kurumların yararına birbirlerini karşılıklı olarak güçlendirirler. Devletin denetimi sivil toplumda hegemonyayla, hegemonya ise rızayla sağlanır. Ancak sivil toplumun hegemonik ideolojiye rıza göstermesi egemen sınıflar tarafından sürekli manipüle edilir (Gramsci, 1971:238 ve 271, akt. Katz, 2010:1-4). Dolayısıyla Gramsci'ye ait sivil toplum kavramına yönelik, bütünleşmiş ve genişletilmiş devletin adeta bir parçası ve ortağı olduğuna dair görüşler ön plana çıkmaktadır. Sivil toplum alanındaki özel girişimlerin, devlet aygıtının başarısına katkıda bulunması oldukça muhtemeldir. Bu yaklaşım, devletin ve STK'ların güç paylaşımı ve kontrol süreçleri içinde, toplumsal eşitsizliği ve sınıf egemenliğini minimize etmek, belirli bir sınıfın hegemonyasını ortadan kaldırmak ve yaşam koşullarını çoğunluk lehinde dengelemek için optimal ve demokratik bir çözüm şeklinde olduğu değerlendirilmektedir (Gramsci, 1971:238, akt. Demirovic, 1998:137).

"Sivil toplum" ifadesi genellikle küresel alanda hem beşeri bilimlerde temel bir kategori hem de politikacılar, özel sektör yöneticileri, medya, yardım kurumları, insan hakları örgütleri ve dünya kamuoyu tarafından kullanılan anahtar bir terim haline gelmiştir. Bunun en önemli sebebi devlet ve sivil toplum arasındaki ayrışmanın netleşmesi ve devlet tarafından belirlenen sosyal yaşam alanlarının büyük oranda dinamik, gönüllü, denge sağlayıcı ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından oluşturulmaya başlanmasıdır. Söz konusu terimin genellikle eski olguların analizi, mutlakiyet veya totaliter rejimlerin varlığına karşı tepkiler, kadınların kamusal yaşamdan dışlanması engellenmesi ve toplumların uygarlaştırma çabaları sonucu ortaya çıktığı düşünülmektedir. Sivil toplum kavramı yine demokrasi kavramı ile yakından ilişkilendirilmektedir (Talas, 2011:393-394). Buna göre, özellikle demokratik kurumların ayakta kalabilmesi için sivil devrimler, iç savaşlar, totaliterlik ve otoriterliğin sonlanması, çok partili sistemlerin inşası, hukukun üstünlüğü, kamu denetimleri, her alanda devlet müdahalelerinin azaltılması vb. konular ön planda yer almaktadır (Keane, 2009:1-2).

Başka dillerde "sivil toplum" kavramı "vatandaş toplumu", "uygar toplum" veya "kent toplumu" gibi terimlerle de açıklanmaya çalışılmaktadır. Başlangıçta bu tanımlama içinde eski emperyal güçlerin kolonizasyon çabalarına karşı yapılan direnişleri barındırmaktadır. Ardından ortaya çıkan "küresel sivil toplum" terimi aslında sivil toplum ifadesini bir miktar karmaşık hale getirmiştir. Bu karmaşıklığı ortadan kaldırmak için ampirik-analitik-yorumlayıcı yaklaşımlar, yeniden adlandırma, kategorize etme, gözlemlenme, kuram oluşturma, karşılaştırma ve anlama gibi çabalar ortaya konmaya çalışılmıştır. Buna göre, demokrasiye geçiş ve demokrasiyi güçlendirme, "sivil" kavramının etik üstünlüğünü tesis etme, doğal haklar (Aslan, 2010:194) tanımına uygun normatif çalışmalar yapma, sınıfsal tabakalaşma ve çatışmaları minimize etme kavramları üzerinden yeniden ifadesi öngörülmüştür (Keane, 2009:3).

Bu anlamda sivil toplum kavramı, kökleri Batı modernleşme teorilerine dayanan çağdaş toplumlarda geleneksel olarak gönüllü yapılarla, sosyal ağlar, ortak değerler, aydınlanma süreçleri, kültür, sivil erdem, özgürleşme, bireyselleşme, rasyonelleşme, sekülerleşme gibi kavramlarla da ilişkilendirilmektedir. Erken dönemde sivil toplum teokratik egemenliğin ve devlet gücünün dengeleyicisi olarak nitelendirilmiş ancak bugün bu yaklaşım bireylerin devlet kontrolünden bağımsız olarak bir araya geldikleri bir toplumsal alan tanımı şeklinde görülmektedir. Bununla birlikte sivil toplum tanımı ülkelerin inanç sitemlerine, sosyo-kültürel kod ve komplekslerine, tarihsel geçmişine, ideolojilerine, rejim tiplerine göre de farklılıklar arz etmektedir (Van Dijck vd., 2017:1).

Diğer taraftan aydınlanmış Batı düşünce tarzı, sivil toplumu modern bürokratik devletin yükselişine bir tepki olarak tanımlar. Dolayısıyla sivil toplum olgusu kişisel hakların, özgürlüklerin, mülkiyet haklarının, feodal aristokrasiye, kiliseye ve kraliyet ailesine karşı korunmasına katkı sağlamıştır. Buna göre sivil toplum tanımı; fiziksel yüz yüze görüşmeleri içerir, gönüllülüğü esas alır ve siyaset olgusunun minimum müdahalesini ön görür ve bireysel değerleri önceler (Van Dijck vd., 2017:10-14). Dolayısıyla, sivil toplum ifadesi devletten ayrı ve birey ile devlet arasındaki ilişkiyi düzenleyen, dönüştürücü bir baskı ve denetim aracı olarak tanımlanmaktadır (Talas, 2011:390). Bu anlamda sivil toplum kavramını, totaliter bir çizgi takip eden ve her şeyin devletin kontrolü altında olması gerektiğini savunan Fransız Modeli; bireyi önceleyen ve sivil topluma devlet karşısında dengeleyicilik rolü veren Anglo-Sakson Model ve sınıf ayrımcılığı üzerinden okunan ve sivil topluma olumsuz anlam yükleyen Marksist Model ile açıklayan yaklaşımlar da mevcuttur (Aslan, 2010:189).

2. Sivil Toplum Örgütleri

2.1. Tarihsel Gelişimi

STK kavramının tarihi ve kavramlaştırma süreçlerine bakıldığında, 1945 BM Sözleşmesinde yer alan “uluslararası devlet dışı örgütler” kavramı ile ilişkilendirmek mümkündür. Ancak STK terimi, BM Sözleşmesinde bugünkü anlamında yer almamaktadır. 1910 yılı itibariyle uluslararası STK şeklinde ifade edilebilecek 132 örgüt, Uluslararası Dernekler Birliği'ni meydana getirmek için bir araya gelmiştir. Yine 1929'da, Milletler Cemiyeti ile düşük yoğunluklu bir ilişki kuran bir grup örgüt, Cenevre'de kurulan Özel ve Yarı Resmi Uluslararası Örgütler Federasyonu'nu oluşturmuş ve daha çok “değerlendiriciler” ya da “bürolar” olarak adlandırılmıştır. Ancak Milletler Cemiyeti ile istenen seviyede ve resmi bir yapısal ilişki kurulamamıştır (Willetts, 2011:6-7).

San Francisco konferansı sonucu BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) ile resmi ilişkiler kurabilen STK'lar BM Şartı 57. Madde gereği “uzman ajanslar” şeklinde isimlendirilmiş, 70. Madde gereği ECOSOC toplantılarına şartlı katılım sağlanmış ve 71. Madde kapsamında da “Sivil Toplum Kuruluşları” olarak nihayet tanımlanmıştır. Bunun dışında BM'nin diğer alt örgütleri de bazı tanımlamalar yapmıştır. Buna göre; BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) Orman Dairesi, “*Finansman arayan, personel istihdam eden, ancak kar amacı gütmeyen*, Dünya Bankası, “*hükümetten bağımsız, insani veya işbirliği nitelikleri ön planda ve ticari hedefleri olmayan*”, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, “*halka açık ve demokratik örgütlenmeler, üyelerinin çıkarlarını koruyan, kar amacı gütmeyen ve gönüllü olan*”, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ise, “*kooperatifler, dernekler ve sendikalar gibi kâr amacı gütmeyen ve kalkınmada aktif olan örgütler ve fonlar*” şeklinde, 2004 yılında icra edilen Cardoso Panel'de yazılan raporda da, “*yerel, bölgesel ve küresel fayda sağlayan, çok yönlü fikirleri bünyesinde barındıran ve savunuculuk yapan sivil toplum yapılanmaları*” olarak tanımlamışlardır. Buradan hareketle yapılan tanımlamaların ortak noktalarını; hükümetlerden bağımsız olması, kâr amacı gütmemeleri veya ticari faaliyetlerde bulunmaması, gönüllülük esası, vizyon, misyon ve değerlerinin olması gerektiği, yasallık, yerleşiklik, açıklık ve şeffaflık şeklinde özetlemek mümkündür (Kılınç, 2019:1095; Heywood, 2011:6 ve Willetts, 2011:8-10). Bunun dışında Avrupa Komisyonu CONECCS (European Commission and Civil Society) tarafından vakıflar, dernekler, meslek odaları, sendikalar, konfederasyonlar, yerel birlik ve kooperatifler, yurttaş girişimleri (platform, sivil girişim, sivil inisiyatif ve kozalar) STK kapsamında tanımlanmaktadır (Akatay ve Harman, 2017:47).

1787 yılında kurulan Köle Ticaretinin Kaldırılması Toplumu ve 1863 yılında faaliyete başlayan Uluslararası Kızıl Haç Komitesi bu anlamda ilk STK örnekleri olarak kabul edilmektedir. İlk resmi STK'ların tanınması ise, BM tarafından 1948 yılında, 41 STK'ya danışmanlık verilmesiyle gerçekleştiği kabul edilmektedir (Gemmill ve Bamidele-Izu, 2002:5). Genel olarak BM STK'ları operasyonel ve savunuculuk örgütleri şeklinde tanımlamaktadır. Operasyonel STK'lar ulusal veya uluslararası alanda kalkınmaya odaklı projeler gerçekleştiren ve yardım/destek faaliyetleri icra eden; Savunuculuk STK'ları ise, sivil toplumu mobilize eden ve teşvik eden, belirli fikir ve ideolojileri yaymaya çalışan kurumlar olarak ifade edilmektedir (Report of the Task Force..., 2001:3; Busby, 2010:163 ve Heywood, 2011:6).

Tablo-1: ECOSOC ve yan kuruluşlarındaki resmi STK katılım hakları (Working with ECOSOC..., 2018, s. 22 ve Willetts, 2011, s. 38).

<u>Katılım Hakkı</u>	<u>Genel Statü</u>	<u>Özel Statü</u>	<u>Kayıtlı Statü</u>
Tüm belgelere erişim	Evet	Evet	Evet
Tüm toplantılara katılım	Evet içinde	Evet	Evet, kendi alanı
Gündem önerisi sunma	Evet	Hayır	Hayır
<i>Yazılı bildiri sunma</i>			
(1) Konseyde	2000 kelime	500 kelime	Davet edilirse
(2) Yan kuruluşlarda	2000 kelime	1500 kelime	
<i>Sözlü bildiri sunma</i>			
(1) Konseyde	Evet	Başka HDK yok ise	Hayır
(2) Yan kuruluşlarda	Evet	Evet	Davet edilirse

STK'ların BM faaliyetlerine doğrudan katılabilmesi için ECOSOC yapısı altında meydana getirilen STK Komitesi tarafından statüsünün belirlenmesi gerekmektedir. BM 1996/31 sayılı kararla STK'lar küresel, çok miktarda üyeye sahip, birkaç konu üzerinde uzmanlaşmış olmalarına göre Genel Statü, bölgesel ve uzmanlık gerektiren özelliklere göre Özel Statü ve nispeten daha küçük ölçekli veya BM alt kurumlarıyla doğrudan çalışan Kayıt Altına Alınan (Roster) statü şeklinde kategorize edilmiştir (Working with ECOSOC...,2018:21). 1970'lerden itibaren bazı STK'lar “Gözlemci” statüsünde BM Genel Kurul ve Konferansları'nda katılım elde etmeyi başarmışlardır. Örneğin, Filistin Kurtuluş Örgütü 1974'ten 1988'e kadar ve Güney Batı Afrika Halk Örgütü, 1976'dan 1990'a kadar bu statüde BM faaliyetlerine katılmışlardır (Willetts, 2011:13-16).

Danışmanlık statüsünün kaybına ilişkin 1968'de STK Tüzüğü'ne “Danışmanlık Statüsünün Askıya Alınması ve Geri Alınması” ile ilgili yeni bir düzenleme yapılarak bazı koşullar ortaya konmuştur. Buna göre, bir STK akreditasyonunu; BM Şartı'nın amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerde bulunmaya yönelik devlet destekli gizli mali etkisi olduğunda, siyasi eylemlere sistematik olarak katılım sağladığında, önceki üç yıl içinde BM çalışmalarına herhangi bir olumlu veya etkili katkı sağlamadığında kaybedebilir (Willetts, 2011:39).

STK'ların BM Genel Kurulu'nda yer alması/etkili olması istenilen seviyede değildir ve sadece kişisel ilişkiler, BM binası içinde yöneticilerle tesadüfi karşılaşmalar veya toplantı aralarında gayri resmi görüşmeler yoluyla kendi misyon ve vizyonlarını veya sahada elde edilen verileri paylaşmaya çalışmaktadırlar. Ancak BM Genel Kurulu Silahsızlanma Konferansı ve İnsan Hakları Konseyi olmak üzere iki kuruluşu ilgili STK'larla daimi ilişki kurulabilmiştir. BM Güvenlik Konseyi ile STK'ların doğrudan ilişki kurabilmesi bazı ara formüller (Arria Formülü) uygulansa bile pek

mümkün olmamıştır. Diğer taraftan uluslararası hukuk açısından değerlendirildiğinde özellikle çevre ve insan hakları konularında STK'lara atfedilen rolün devlet mekanizmasının egemenlik haklarından taviz vermesinden ibaret olduğuna dair yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Devlet dışı aktörlerin yükselişi, bazı ulusötesi şirketlerin finansal güçleri ve uluslararası birtakım STK'ların politik ve iletişim güçlerinin devletlerin bir kısmından daha güçlü olması devlet merkezli egemenlik eksenini başka merkezlere kaydırabilmiştir (Heywood, 2011:124). Bu ve buna benzer sorunların aşılabilmesi ve STK'ların BM ile müştereken çalışma yapabilmesi için Uluslararası STK'lar, Uluslararası Devlet Örgütleri ve Hükümet Kurumları ortak bir hibrit örgüt kurmak yoluna gittikleri görülmektedir. Bu durumda devletlerin tek meşru diplomatik aktörler olmadığı ve bunun yanında uluslararası STK'lar, hükümetler arası kuruluşlar ve hibrit uluslararası kuruluşların da uluslararası hukuk sisteminin doğal parçaları olduğu anlaşılmıştır (Willetts, 2011:58-60).

1992 yılında gerçekleştirilen Rio'daki BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (UNCED) onaylanan Gündem 21'de (Agenda 21) sürdürülebilir kalkınmanın hedeflerine ancak devletlerin STK'lar ile ortaklık seviyesinde iş birliği yapmaları koşuluyla sağlanabileceği ifade edilmektedir. Buna göre, Gündem 21'de belirtilen; *“Birleşmiş Milletler sistemi ve hükümetler, sivil toplum kuruluşlarını karar alma sürecine dahil etmek için [çabalarını] güçlendirmelidir”*, ifadesi ile ülkelerin STK'lar ile koordinasyon ve iş birliğini geliştirmesi gerektiğine yönelik tavsiyelerde bulunmaktadır (Demirovic, 1998:134). Bunun yanında 1997 yılından itibaren sivil toplum ve özel sektör arasındaki ilişkiler yeniden düzenlenmeye başlanmıştır. Bu düzenlemenin temel esaslarını 1999 tarihinde yayınlanan Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin “evrensel ilkeleri”; insan haklarına saygı, sendikaların haklarını korumak, zorla çalıştırmanın ve çocuk işçiliğinin ve istihdamda ayrımcılığın ortadan kaldırılması, çevre sorunlarına duyarlılık ve her türlü yolsuzluğa karşı olmak prensipleri oluşturmaktadır. (Willetts, 2011:18-20).

İç siyasi platformda da STK'lar, genellikle çıkar veya baskı grupları şeklinde değerlendirilmektedir. Bu gruplar iş dernekleri, sendikalar, meslek kuruluşları ve ortak faaliyetleri veya ortak finansal faaliyetleri sürdürmek için hareket eden diğer örgütlenmelerdir. Ayrıca insan hakları konusunda da STK'lar oldukça önemli rol oynamaktadır. Ulusal, bölgesel ve küresel seviyede operatif ve savunucu STK'lar sahadan önemli güncel veriler elde etmekte ve bu verileri BM'nin ilgili birimleriyle paylaşmaktadırlar. İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Uluslararası Af Örgütü gibi STK'lar evrensel ve yüksek ahlaki değerler sistemini medya vs. gibi araçlar kullanarak devletler üzerinde baskı mekanizması oluşturabilirler. Sadece devletleri değil, aynı zamanda uluslararası kurumları, hükümetler arası kuruluşları, çokuluslu şirketler dahil, özel sektörü de ücret ve çalışma koşulları gibi konularda etkileyebilirler (Heywood, 2011:312).

BM içinde STK'lar 1970'li yıllardan itibaren ön plana çıkmaya başlamış ve genellikle “devlet dışı veya “ulusötesi” aktörler şeklinde anılmaya başlanmıştır. Bu tanımlama, belirsizlikleri ortaya çıkardığından, yasadışı örgütlenmelere dair algılar yarattığından, “devlet” mekanizmasını önceliklendirdiğinden ve ayrıcalıklı bir statüye dönüştürdüğünden STK'lar için yeni isimlendirme ve statü verme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu sebeplerle STK'lar, olumlanmak, belirli kriterlere sahip olmak (kâr amacı gütmeyen, hükümetlere karşı sivil toplumu desteklemek, çoğunlukla gönüllülük esasına göre istihdam edilmek vs.) ve diğer sektörlerle (kamu ve özel) ilişkilerini ve etkileşimini yeniden düzenlemek için “hükümet dışı” şeklinde bir ifade ortaya çıkmıştır (Willetts, 2011:22). Dolayısıyla özellikle uluslararası statüyü haiz STK'lar “Hükümet Dışı Kuruluşlar” olarak isimlendirilmiştir. Bu çalışmada bu isim de yadsınmadan genel olarak Sivil Toplum Kuruluşu (STK) kullanılmıştır.

Sosyal Bilimciler, STK'ların “sosyal hareketlilik” kavramı ile de doğrudan etkileşim halinde olduğu konusunda hemfikirdirler. Sidney Tarrow sosyal hareketliliği; *“Ortak amaçlara ve dayanışmaya sahip insanların sürekli ilişki içinde oldukları seçkinlere, muhaliflere ve hükümet edenlere kolektif meydan okumalar”* şeklinde tarif etmiştir. Bu tanımlardan hareketle, özellikle büyük ölçekli STK'ların sosyal hareketlilik fonksiyonu içinde temel rolü olduğu ve sosyal ağları birbirine bağlayabilen bir yeteneğe sahip olduğu ifade edilmektedir (Willetts, 2011:23-25). Özellikle 1960'lar ve 1970'ler boyunca “sosyal hareketlilik” kavramı; “siyasi fırsatlar”, “harekete geçirici

yapılar”, “kolektif eylemler” ve “yerleşik ihtilaflar” gibi kavramlar üzerinden açıklanmaya çalışılmaktadır. Değişen siyasal ortamlar, sosyal ağların yarattığı imkanlar, kültürel yakınlıklar, değişmeyen rekabetin ortaya çıkardığı iklim sosyal hareketliliğe alan açan gelişmeler olarak ifade edilebilir. Yine sosyal hareketler “siyasi ve/veya kültür konularında sivil toplum ve otoriteler arasındaki geçici/sürekli koalisyonlar ve etkileşimler” olarak ifade edilmektedir (Tarrow, 2005:23 ve 165).

Bu bağlamda STK’ların sosyal/toplumsal hareketlilik üzerinde önemli etkileri vardır. Bunun temel sebepleri, önemli bir sivil toplum tabanına sahip olmaları, bağımsız ve özerk hareket edebilme yetenekleri, sosyal ağ ve çevre oluşturabilme kapasiteleri, ortak hedefler üzerinde diğer sektörler (kamu ve özel) ile müştereklik sağlama imkanları şeklinde ifade etmek mümkündür. Ayrıca bu tür sosyal hareketler gittikçe bölgesel ve küresel nitelik kazanmaktadır. Özellikle çevre, nükleer konular, alt yapı çalışmaları, cinsiyet meseleleri, eşitliklerin sağlanması, sürdürülebilir kalkınma çabaları hususlarında iş birliği gerekmektedir ve toplumsal hareketlilik kısa vadeli ve zorlu da olsa sıklıkla görülebilmektedir (Demirovic, 1998:131). II. Dünya Savaşı döneminden sonra gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde silahlanma karşıtlığı ve çevrenin korunması gibi konularda birtakım sosyal hareketler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bununla başlayan süreç gittikçe toplumların küreselleşmesi ve siyasallaşması sonucunu ortaya çıkarmış ve ulus devletlerin kısmen egemenlik kullandıklarını örgütlü hale gelen sivil toplumla paylaşması sonucuna sebep olmuştur. Sivil devrim hareketleri, bağımsızlık mücadeleleri, sendikalaşma faaliyetleri, geniş tabanlı tüketici boykotları, eşitliklerin tesisi, dengeli kalkınma, savaş karşıtlığı vb. hareketler STK’lara politika yapım süreçlerinde özel önem verilmesini sağlamıştır (Demirovic, 1998:132).

Bunun yanında STK’lar “üçüncü sektör” şeklinde ifade edilmekte ve kamu sektörü (birinci sektör), özel sektör (ikinci sektör) arasında meydana gelen sosyal boşluk giderilmeye çalışılmaktadır (Akatay ve Harman, 2017:46 ve Davaadorj, 2011:4). Sivil toplum kuruluşları genel olarak 47 farklı şekilde isimlendirilmiş ve genel olarak benzer faaliyetler icra etmiş olsa da BM, bu isimlendirme sorununa bir şekilde çözüm bulmaya çalışmıştır. Bazı yazarlar da tanımlamalarda yasallık, ekonomik kaynak çeşitliliği ve fonksiyon alanlarına göre kategorize etmeye çalışmışlardır (Lewis ve Kanji, 2009:10).

STK’ların amaçları doğrultusunda sınıflandırılmasına yönelik olarak; mesleki kuruluşlar, ekonomik alanda faaliyet gösterenler, geleneksel nitelikte olanlar, insan hakları ve özgürlük temalı örgütler, etnik ve kültürel nitelikte olanlar, çevreciler, anket ve kamuoyu yoklaması yapanlar, resmi ideoloji maksatlı kurulanlar, kadın ve çocuk hakları savunucuları, U/A STK’ların temsilciliklerini yapanlar, mevcut yasalar çerçevesinde ise; sosyo-ekonomik hak ve çıkarlar, uluslararası işçi ve işveren sendikaları, gönüllü dernek ve vakıflar, vatandaş inisiyatifleri şeklinde kategorize etmek mümkündür (Akatay ve Harman, 2017:62).

STK’lar bazı çalışmalarda Güney ve Kuzey şeklinde ayrıma tabi tutulmuştur. Özellikle gelişmiş ülkelerde kurulmuş olan STK’lar diğerlerine oranla daha avantajlı olanaklara sahip olmaları çalışmalarını kolaylaştırmaktadır. Bu sebeple kuzey ülkelerinde yer alan STK’ların finans kaynaklarına erişim, iletişim imkanları, demokratik kriterlerin yerleşik olması, siyasi gruplarla sağlıklı etkileşim ve sadece toplum tabanlı çalışmalara alan açmaları vb. özellikleri ön plana çıkmaktadır. Güneydeki STK’ların bir kısmını, genellikle devlet destekli olması ve toplumdan ziyade belirli grupların özel çıkarlarının savunuculuğunu yapmaları nedeniyle diğerlerinden karakteristik olarak ayırmaktadır (Demirovic, 1998:132).

Tarihsel süreç içinde devletlerin STK’lara bakış açıları da değişiklik göstermiştir. Bazı kamu temsilcileri veya hükümetler STK’ların varlığını rejim veya mevcut ideolojilere tehdit olarak görürken; diğerleri toplumsal gelişim için zorunluluk olarak değerlendirmiştir. Özellikle STK’lar 20. yüzyılın sonundan itibaren uluslararası desteği almaya başlamışlar ve geleneksel olarak hayırseverlik (philanthropy) ve toplumun kendine yardım (self-help) geleneğinden beslenen bir süreçten daha karmaşık hizmet ve faaliyetlere doğru geçiş yapmışlardır. Din tabanlı örgütlenmeler, toplumsal gruplanmalar ve inisiyatifler, gençlik yapılanmaları, kadın örgütleri, çevre koruma kuruluşları, silahsızlanma temalı yapılar, alt yapı ve üst yapı platformları şeklinde

farklı alanlarda örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. Özellikle küresel alanda yaşanan doğal afetler, savaşlar ya da iktisadi krizlerden en çok etkilenen hassas grupların (çocuklar, kadınlar, yaşlılar vs.) desteklenmesi faaliyetlerinde öncü STK'ları görmek mümkündür. Örneğin Çocukları Kurtarın Fonu (Save the Children Fund, SCF) I. Dünya Savaşı'ndan sonra 1919'da Eglantyne Jebb tarafından; Oxfam, Kıtığa Karşı Oxford Komitesi (Oxford Committee Against the Famine) 1942'de Yunan İç Savaşı'nda mağdur olanlara gıda yardımı için kurulmuştur. Yine Charnovitz'den (1997) aktaran Lewis ve Kanji Batı STK gelişimini yedi safha halinde incelemiştir. Buna göre; 1775'ten 1992'e kadar STK'ların ortaya çıkış süreçleri kategorize edilmiştir (Charnovitz, 1997, akt. Lewis ve Kanji, 2009:32).

Tablo-2: 1775'ten 1992'e kadar HDK.ların ortaya çıkış süreçleri

Dönemler:	Örnek
1. Ortaya Çıkma (1775–1918)	1838'de Britanya'da kurulan Mısır Karşısı Hukuk Birliği tarafından haksız tarifelere karşı kampanya yapılır.
2. Katılım (1918–1935)	Yeni kurulan Milletler Cemiyeti'nde uluslararası dernekler temsil edilir.
3. Ayrılma (1935–1945)	Avrupa otoriterleştikçe Milletler Cemiyeti önemini yitirir.
4. Resmileştirme (1945–1950) 7	BM 71. Madde, ECOSOC kontrolünde belirlenmiş STK'lara gözlemci statüsü tanır.
5. Sorunlu dönem (1950–1972)	Hükümetlerin ve Soğuk Savaş gerilimlerinin hâkim olduğu STK'lar genellikle BM süreçleri içinde marjinalleştirilir.
6. Yoğunlaştırma (1972–1992)	STK'lar, Stockholm 1972'den itibaren BM konferanslarında daha etkin hale gelir.
7. Güçlendirme (1992–?)	Rio Çevre Konferansı STK'ların kalkınma ve uluslararası ilişkiler alanında üstünlüğüne işaret eder.

STK'ların tanım ve uluslararası sorunların çözümüne yönelik rolüne ilişkin eksiklikleri BM Şartı 71. Madde ile çözmeye çalışmıştır. Ancak istenilen başarı tam olarak yerine getirilememiş ve sadece 71. Madde kapsamında STK'larla irtibat kuracak olan BM Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC) kurumsal anlamda düzenlemeler yapmaya çalışmıştır (Working with ECOSOC..., 2018:1). Buna rağmen 1970 yılından itibaren STK'ların görünürlükleri 1972'deki Stockholm Çevre Konferansı ve 1974'teki Bükreş Dünya Nüfus Konferansı, 1992'deki Rio Çevre ve Kalkınma (UNCED) konferansı gibi BM faaliyetlerinden sonra oldukça artmıştır (Demirovic, 1998:134 ve Lewis ve Kanji, 2009:34).

Özellikle, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da STK'ların etkinliklerinin daha yaygın ve etkin oldukları görülmektedir (Çepel, 2006, s. 94). Ancak dünyanın diğer bölgelerinde ortaya çıkan sivil toplum örgütlenmeleri de yerel, bölgesel ve küresel platformlarda etkili olabilmektedirler. Örneğin, Latin Amerika'da “özgürlükçü teoloji” ve “sessizliğin kültürü” yaklaşımları, Güney Asya'da “Hristiyan Misyonerliği”, Mahatma Gandhi tarafından ortaya atılan “Orta Sınıf Reformizmi” ve Sarva Seva Çiftlikleri Derneği (Association of Sarva Seva Farms-ASSEFA) girişimleri, Orta Doğu'da sağlık, eğitim, yetim çocukların bakımları, dinsel öğretilerin yayılması, Doğu Avrupa ve eski Sovyet ülkelerinde ortaya çıkan “demokrasi çalışmaları” ve “sivil toplumun gelişmesi” inisiyatifleri STK'ların verimli olduğu temel alanları teşkil etmektedir (Lewis ve Kanji, 2009:35-37). Dolayısıyla özellikle bu bölgelerde STK'lar ya da devlet dışı aktörler kısmen de olsa güce dayalı mutlak devlet otoritelerini azaltıcı, kontrol altına alıcı veya düzenleyici bir rol

ihtiyacıdan ortaya çıkmıştır (Tunç, 1998:129). Genellikle STK'ların temelde kamu ve özel sektörden bazı alanlarda daha etkin olması, "sözleşme kültürü" gereği kamu ve özel sektörlerin "hibrit" nitelikli bir araya gelebilmeleri ve iş birliği geliştirme yetenekleri sivil toplum gücünü 1990'lı yıllardan itibaren arttırmıştır (Lewis ve Kanji, 2009:43). STK'ların uluslararası ve ulusal politika yapım süreçlerindeki etkilerinin yükseliş sebeplerini (Tunç, 1998:130); küreselleşme, karmaşık karşılıklı bağımlı dünya ekonomik sistemleri, küresel medya, karar alma süreçlerine sivil toplumun katılımının artması, demokratik normların yaygınlaşması, etnik ve dinsel kimliklerin belirginleşmesi, iletişim yeteneklerinin güçlenmesi, neoliberal küresel yönetim sistemlerinin yükselişi şeklinde ifade etmek mümkündür. (Rana, 2015:291 ve Lewis ve Kanji, 2009:44).

Özetle, 1990'lı yıllardan sonra STK'lar devlet mekanizmasının yetersiz olduğu ve sosyal kalkınmaya yeterli destek vermediği durumlarda sivil toplumun katılımı, sosyal, politik ve psikolojik olarak sivil toplumun güçlendirilmesi ve cinsiyet eşitliği gibi pratik alanlarda "insan merkezli" yapıların inşası ve "alternatif" kalkınma paradigmaları oluşturma konularında oldukça önemli ilerlemeler gerçekleştirmişlerdir (Lewis ve Kanji, 2009:72-73). Buna istinaden Ekim 2018 yılında hazırlanan Kamu-STK İstişaresine Dair İyi Uygulamalar Belgesi Uluslararası Deneyimler çalışmasına göre; *"Farkındalık oluşturma, bilgiye erişim ve yaygınlaştırma, politika ve programa dayalı istişare, işbirliği ve ortaklık şeklinde STK'ların katılım ve etkisi analiz edilmiş ve stratejik ve yapıcı birliktelik alanları da; arz ve talebi arttırmaya yönelik kapasite geliştirme, yapıcı birliktelik için yönetim alanlarının güçlendirilmesi ve iyi uygulamalar, paylaşım, bilgi yönetimi"* olarak belirlenmiştir (Kamu-STK İstişaresine Dair İyi Uygulamalar..., 2018:4-6).

2.2. Önemi, Rolü ve Fonksiyonları

STK'ların ulusal, bölgesel ve küresel toplumlar üzerindeki etki ve önem konusunun arka planında genellikle demokratikleşme, özerkleşme ve özgünleşme, kalkınmaya katkı, sosyal dönüşüm, uluslararası politika yapım süreçlerine katkı ve hayır kurumu konseptleri yer almaktadır. Özellikle medenileşme, örgütlü toplum, hesap verebilir sivil toplum ve kamu örgütlenmesi, siyasal rekabet, iktidarın değişmesi, belirsiz seçim sonuçları, halkı temsil, çoğunluk kararı, muhalif olma ve itaat etmeme hakkı, siyasal eşitlik, halka danışma, özgür basın gibi temel demokratik kriterlerin yerine getirilmesi ve gözetilmesi işlevleri neredeyse STK'lar tarafından yerine getirilmektedir. STK'lar gerek hükümet edenlerden farklı özerk yapıları ile gerekse çıkar amaçlı olmayan karakterleri ile son derece etkili ve güçlüdürler (Rana, 2015:292). Yine özellikle sivil toplumun sürdürülebilir ve eşit kalkınması için özel sektörle iş birliği, kamu sektörünü dengeleme ve koordine etme yetenekleri ile de hükümetlerin ve liberal akımların yıkıcı etkilerinden koruma imkanı sağlar. STK'lar diğer taraftan fikirlerin gelişimi, yenilikçilik, yaratıcılık, statükoya meydan okuma, küresel ve yerel ağlar kurabilme yetenekleri, sosyal dönüşüm gerçekleştirme potansiyeline sahiptir (Gemmill ve Bamidele-Izu, 2002:3). Hayır faaliyetleri ile birlikte düşünüldüğünde STK'lar dışlanmış kadın, çocuk, yaşlı ve diğer zayıf gruplara doğrudan destek sağlama işlevleri ile önemli bir çare örgüt olarak da tanımlanmaktadır (Roskin vd., 2012:100-104 ve Lewis ve Kanji, 2009:205).

STK'ların diğer bir önemli rolü de alt sınıflar ile üst sınıflar arasında aracılık yapmaktır. Liberal akımların sebep olduğu en önemli sorun sınıflar arası gelir uçurumlarının hızla artmasıdır. Bazı devletlerin çözemediği bu önemli iktisadi ve sosyal sorun STK'lar vasıtasıyla çözülmeye çalışılmaktadır. Yani STK'lar sivil toplumu güçlendirme, koruma, fikir ve değerlerin yaratılması ve yayılması, demokratik süreçlere katkı sağlama, iş birliği ve güven tesis etme şeklindeki rolüyle toplumu mobilize ederken devlet seçkinlerini ve özel sektörü eşit gelir dağılımı konusunda zorlayıcı bir mekanizma olabilmektedir (Talas, 2011:388).

Bununla birlikte STK'lar genellikle proje veya program bazlı faaliyetler için "hibe" yoluyla donörlerden elde ettiği bağışları kullanarak ilgili faaliyetleri fonlayabilmektedirler. STK'lar tarafından yapılan aktivitelerin ve hedef kitlenin desteklenmesi konularının fona endekli beklentilerinin sürekli, sürdürülebilir, gerçekçi ve uygulanabilir olması örgütlerin güvenilirliği ve fon toplama yeteneklerini arttıracak değerlendirilmektedir. Bu yüzden yöneticilerin en önemli başarısı sağlıklı mali yönetim ve gerçekçi hedef kitle seçimi olmalıdır (Kılınç, 2019:1093 ve Lewis

ve Kanji, 2009:171). Ayrıca STK'lar savunuculuk, çevrenin korunması, insan hakları, sürdürülebilir kalkınma çalışmalarına katkı, deprem, sel gibi afetlerde insani yardım/müdahale, barışı koruma faaliyetleri vs. konularda oldukça yüksek katma değerli işler yapmaktadırlar. Bunun en önemli sebebi, çıkar ve kar amacı gütmemeleri, teorik olarak bağımsız hareket edebilme yetenekleri, çoğunluk çalışanlarının gönüllü olması, iletişim becerileri dolayısıyla sahadan güncel veri toplama imkanları, gündem oluşturma güçleri ve yaptıkları faaliyetlerin hedef kitlelerin ötesinde özellikle dışlanmış geniş halk kitlesini etkileyebilme olanaklarıdır (Lewis ve Kanji, 2009:173). Dolayısıyla tüm bu eylemlerin doğru gelir kaynaklarıyla desteklenerek uzun vadeli örgütlenmeye gidilmesi gerekmektedir.

STK'ların genellikle uygulamalar düzeyinde, teşvik edicilik, yenilikçilik, savunuculuk, iletişimcilik ve ortaklıklar kuruculuğu şeklinde rolleri bulunmaktadır. Uygulama düzeyinde faaliyet icra eden STK'lar sağlık, eğitim, kalkınma ve doğal afetler gibi alanlarda topluma hizmet ve maddi imkanlar sunar, savunuculuk çeşitli yöntemlerle düşünce üretme ve eyleme geçiş süreçlerine katkı sağlar, ortaklık rolü ise devlet, bağışçılar ve özel sektörle müşterek yapılacak program veya projelerin gerçekleşmesine katkı sağlar (Bebbington ve Hickey, 2006:422).

STK'ların diğer önemli bir rolü de ekonomik, politik, sosyal, kalkınma ve kültürel boyutları olan küreselleşmenin ortaya çıkardığı olumsuz etkileri alt sınıflar lehinde düzenleme ve ortadan kaldırma çalışmalarıdır. Bu rolü etik ve adil ticaret girişimleri yoluyla icra ederken diğer taraftan küreselleşme olgusu STK'lara yeni ağlar oluşturma ve fırsatlar yaratma olanakları da sunmakta ve yeni bir küresel sivil toplum kavramı ortaya çıkarmaktadır (Tarrow, 2005:19 ve Lewis ve Kanji, 2009:42).

STK'lar devlet dışı sivil toplum aktörleri şeklinde tanımlandığında, Haziran 2000 tarihinde, Benin Cumhuriyeti'nde AB ve Afrika, Karayipler ve Pasifik Devletleri Örgütü arasında imzalanan Cotonou Anlaşması'nın bu konuya ilişkin Kısım 1, Bölüm 2, Madde 4 hükmünde; "*Devlet dışı aktörlerin kalkınma sürecine tamamlayıcı rolünün ve potansiyelinin farkında olduğu, bu maksatla işbirliği politikalarının ve stratejilerinin geliştirilmesinin ve mali kaynakların sağlanmasının gerektiği, gerekli alanlarda proje ve programların uygulanmasına ihtiyaç olduğuna*" işaret edilmektedir. Bu yaklaşımın temel sebebi STK'ların sahip olduğu örgütlenme, temsil, iletişim ve diyalog yetenekleri, BM'nin aldığı önemli kararlar, sivil toplumun dolaylı ve doğrudan desteği, ülkelerin demokratikleşme konusundaki çabalarıdır (Clapham, 2009:6). Tüm bu gelişmeler STK'ların rolünün devletler ve ulusötesi kuruluşların sahip olduğu fonksiyonlar kadar ya da en azından yakın seviyede olduğunu göstermektedir. Özetle, STK'ların temelde; bilgi toplama ve yayma, ulusal/bölgesel/uluslararası politika yapım ve geliştirme danışmanlığı, politikaların hayata geçmesi, değerlendiricilik ve izleyicilik faaliyetleri, çevre ve adalet için savunuculuk şeklinde oldukça önemli rolleri mevcuttur (Gemmill ve Bamidele-Izu, 2002:2).

STK'ların temel fonksiyonlarını da; kamuoyu oluşturmak veya kanaat değiştirmek, toplum içinde meydana gelen isteklerin kodifiye edilerek ilgili kurumlar veya özel sektör yoluyla gerçekleşmesini sağlamak; özellikle demokrasinin gelişimine, ekonomik eşitsizliklerin ortadan kalkmasına, özellikle hassas toplum katmanlarının çıkarlarını korumak, liberal ekonominin çoğunluk üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak; farkındalığı yüksek eğitilmiş bireyler oluşturmak ve katılımcı demokrasinin mimarlarını eğitmek; somut projeler hazırlayarak bunlara kaynak sağlamak ve hayata geçirmek şeklinde ifade etmek mümkündür (Talas, 2011:392).

3. Sonuç

Sivil toplum dünya tarihinde meydana gelen büyük devrimlerin (revolution), değişimlerin ve gelişimlerin merkezinde yer almaktadır. Ancak BM ECOSOC STK Komitesi tarafından kurumsal danışmanlık statüsü verilinceye ve akademik anlamda çalışma konusu oluncaya kadar sivil toplumun profesyonel anlamda örgütlenmesi mümkün olmamıştır. Özellikle devlet mekanizması karşısında sivil toplumun kendi özel veya evrensel çıkarlarını korumak için çıkar veya baskı grupları şeklinde organize olması demokrasinin en önemli kazanımlarından biridir. Bu tür örgütlenmeler ulusal veya bölgesel nitelikte iken bugün artık küresel seviyede gerçekleştirilerek tüm insanlığı ve eko-sistemi kapsayacak hale gelmiştir. Küresel sivil toplum örgütleri, uluslararası

politika yapım süreçlerine önemli etkiler sağlamak suretiyle "devlet-sivil toplum karşıtlığında" sivil toplum lehine ilerleme kaydedilmesine katkı sağlamıştır.

STK'lar konusunda literatür çalışmaları, bilimsel yazımlar ve hukuki altyapı oluşumları sivil toplumu daha kalıcı ve genel-geçer bir kavram haline getirebilecektir. Dolayısıyla STK'ların toplumsal işlevleri, siyasi rolleri ve onlardan yeni beklentiler yeni dünya düzeninin önemli aktörleri arasına dahil etmiştir. Küreselleşme ve ulusötesileşme süreçleri ulusal ve bölgesel STK'lara yeni alanlar ve fonksiyonlar kazandırmıştır. Buna göre, günümüzde finansal sermaye ve emtia piyasaları, yeni teknolojilerin kazanımları, tüketim ve medya kültürü, çevresel sorunlar ve nüfus hareketleri gibi önemli sektörlerde artık STK'ları karar alıcılar rolünde görmek mümkün hale gelmiştir.

Karmaşık ve kaotik yeni dünya düzeni için politika yapım süreçlerinin daha sağlıklı yürütülebilmesi ve küresel refahın dengeli/eşit dağılımının gerçekleşebilmesi için mekân ve zaman tahditleri gözetmeksizin STK'lar ulusal ve küresel düzeyde kurumsal olarak desteklenmeli ve karar vermenin hiyerarşik kalıplarının yerini işbirlikçi ağ benzeri müzakere ve pazarlık türlerine teslim etmelidir.

Sivil toplum adına faaliyet icra eden STK'lar demokratik ve eleştirel yöntemler ile öncelikle yönetim anlayışını güçlendirmeye çalışır ve siyasi kurumları etkilemeye gayret eder. Devletler bazen insan hakları, çevre, eşitlikler ve sürdürülebilir demokratik kriterler gibi konularda ilgisiz kalabilmektedirler. Özellikle devlet mekanizmasının yetersiz kaldığı veya yeterince ilgi göstermediği alanlarda bu açığı kapatmaya çalışır.

Diğer yandan STK'ların en temel sorunlarından biri devletler tarafından kurulmuş olmaları veya devletlerin doğrudan ya da dolaylı şekilde sponsor olmalarıdır. Bu durumdaki STK'ların ontolojik olarak devlet karşıtlığı ve sivil toplum taraftarlığı üzerine kurgulanmış olmaları gerekirken, devlet/kamu sektörü adına çalışmalar yaptıkları da görülmektedir. Dolayısıyla bazı STK'ların adeta "evcilleştirilmiş" olmaları, mevcut hükümet edenlerin iktidarlarını sürdürmeleri için faaliyet icra etmeleri ve ısrarla gücü elinde bulunduranların yanında yer almaları sivil toplum içinde güvensizlik algısı yaratmaktadır. Yeterli ve sınıflandırılmış/güncellenmiş veri depolama eksiklikleri de STK'ları işlevsizleştirmekte ve hedef kitleler hakkında yanlış kararlar verilmesine neden olmaktadır.

Kaynakça

AKATAY, A. ve HARMAN, S. (2017). *Sivil Toplum Kuruluşları: Yönetim, Yönetişim ve Gönüllülük*. Ekin Basım Yayın Dağıtım.

AKBAL, İ. (2017). *Sivil Toplum: Sivil Toplum Düşüncesi, Sivil Toplum Kuruluşları ve Kamu Yönetiminde Karar Alma Üzerine Etkisi*, Konya: Çizgi Kitabevi.

ASLAN, S. (2010). Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm, Cilt:9, Sayı:33, ss. 188-212, Dicle Üniversitesi: *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*.

BEBBINGTON, A. & HICKEY, S. (2006). NGOs and Civil Society. *The Elgar Companion to Development Studies*, pp. 417-423. Edited by D.A. Clark.

BROWN, L. D. & MOORE, M. H. (2001). Symposium: New Roles and Challenges For NGOS, Accountability, Strategy, and International Nongovernmental Organizations. Harvard University, Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, Vol. 30, No. 3, *Sage Publications*, pp. 572-574.

BUSBY, J. W. (2010). *Moral Movements and Foreign Policy*. University of Texas at Austin LBJ School of Public Affairs, New York: Cambridge University Press.

CLAPHAM, A. (2009). *Non-State Actors*, Graduate Institute of International and Development Studies.

- ÇEPEL, Z. Ü. (2006). Sivil Toplumun Avrupa Birliği Karar Alma Sürecine Katılımı: Avrupa Komisyonu ve Ekonomik ve Sosyal Komite Örnekleri. ss. 93-104, *Journal of Management and Economics Research*.
- DAVAADORJ, K. (2011). Voices of Non-Governmental Organisations on Education. International Public Policy at Columbia University, New York: *United Nations Headquarters DESA/NGO Branch*.
- DEMIROVIC, A. (1998). NGOs and Social Movements: A Study In Contrasts, *CNS*, 9, 3.
- EHRENBERG, J. (2022). *Sivil Toplum: Bir Fikrin Eleştirel Tarihi*. Çev.: Mehmet Doğan, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları
- GEMMILL, B. & BAMIDELE-IZU, A. (2002). The role of NGOs and Civil Society in Global Environmental Governance, *World Agroforestry Centre*.
- HEYWOOD, A. (2011). *Global Politics*. Palgrave Macmillan, New York: US St. Martin's Press LLC.
- Kamu-STK İstişaresine Dair İyi Uygulamalar Belgesi Uluslararası Deneyimler, Ekim 2018.
- KARAARSLAN, E., YORGAN, B., CİVELEKOĞLU, F., İKİZ, F. (2005). *Sivil Toplum Kuruluşları İletişim Platformu*: Ege Üniversitesi BİTAM, <http://www.siviltoplum.org.tr>. Erişim tarihi: 15.11.2022.
- KATZ, H. (2010). *Civil Society Theory: Gramsci*. In Anheier H.K and Toepler S. (Eds.), *International Encyclopedia of Civil Society*.
- KEANE, J. (2009). *Civil Society, Definitions and Approaches*. The University of Westminster, *W1T 3UW*, London.
- KILINÇ, E. (2019). Sivil Toplum Kuruluşlarında Liderlik. Bingöl: *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt/Volume: 9, Sayı: 18.
- LEWIS, D. & Kanji, N. (2009). *Non-Governmental Organizations and Development*. New York: Routledge.
- RANA, W. (2015). Theory of Complex Interdependence: A Comparative Analysis of Realist and Neoliberal Thoughts. Islamabad: *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 6, No. 2, pp. 290-297.
- Report of the Task Force on Institutional Arrangements for Cooperation with Nongovernment Organizations. (2001). *ADB Cooperation with Civil Society Annual Reports*.
- ROSKIN, M. G., CORD, R. L., MEDEIROS, J. A., JONES, W. S. (2012). *Political Science An Introduction*. Twelfth Edition, Lycoming College: Pearson Education.
- SAĞLAM, M. T. (2020). Türkiye'de Sivil Toplumun Tarihi Gelişimi ve Sivil Toplumun Örgütlü Yapısı Olarak STK'lar, *Turkish Studies - Social*, 15(1), 591-610. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.39349>, Erişim tarihi: 12.11.2022.
- TALAS, M. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi, *TÜBAR-XXIX*, ss. 387-401.
- TARROW, S. (2005). *The New Transnational Activism*. Cornell University: Cambridge University Press.
- TUNÇ, H. (1998). Türkiye'de Askeri Darbeler, Muhtıralar ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Tepkileri. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, ss. 125-164.
- UN Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, (1987). Transmitted to the General Assembly as an Annex to document A/42/427 - *Development and International Cooperation: Environment*.

VAN DIJCK, M. F., De MUNCK, B. & TERPSTRA, N. (2017). Relocating Civil Society: Theories and Practices of Civil Society between Late Medieval and Modern Society. Social Science History Association, 41, pp. 1–17, *Social Science History*.

WERKER, E. & AHMED, F. Z. (2008). What Do Nongovernmental Organizations Do? *Journal of Economic Perspectives*, Volume 22, Number 2, pp. 73–92.

WILLETTS, P. (2011). *Non-Governmental Organizations in World Politics, The Construction of Global Governance*. Edited by Thomas G. Weiss and Rorden Wilkinson, US and UK: Routledge Global Institutions.

Working with ECOSOC: A NGOs Guide to Consultative Status, (2018). New York: *United Nations*.

İZLEK AKADEMİK DERGİ YAZIM KURALLARI

BİRİNCİ BÖLÜM Amaç, Kapsam, İçerik ve Tanımlar

Tanımlar:

Dergi: İzlek Akademik Dergi'sini,

Derginin Sahibi: SAM Satınalmamotoru Bilgi Teknolojileri ve Ticaret A.Ş.'yi,

Yayın Kurulu: SAM Satınalmamotoru Bilgi Teknolojileri ve Ticaret A.Ş. tarafından atanmış Yayın Kurulu üyelerini,

Hakem Kurulu: Alanında uzmanlaşmış, Yayın Kurulu tarafından en az beş farklı üniversiteden seçilmiş öğretim üyelerini,

Editör: Dergi sahibi tarafından atanmış doktora derecesine sahip öğretim üyesini,

Editör Yardımcıları: Dergi sahibi tarafından atanmış doktora derecesine sahip öğretim üyelerini,

Yazı Kurulu: Dergi sahibi tarafından atanmış en az lisans derecesine sahip kişileri ifade etmektedir.

Amaç ve Kapsam:

1. Amaç, İzlek Akademik Dergi'nin yayınına ilişkin esasları düzenlemektir.
2. Derginin amacı Sosyal Bilimler çerçevesinde ortak bir akademik platform oluşturmaktır. Bununla birlikte dergide kitap tanıtımı ve incelemesine de yer verebilmektir.
3. Dergiye Sosyal Bilimler çerçevesindeki konularda makale gönderilebilir.
4. Dergi, yılda iki kez (Haziran ve Aralık) yayımlanır.
5. Dergi uluslararası hakemli bir dergidir.

İçerik:

Dergiye gönderilen yazılar;

1. Alana özgü uygun araştırma, yöntem ve modeller kullanılarak hazırlanmış ve alana bir katkıda bulunabilme niteliğe sahip olmalıdır.
2. Daha önce yayımlanmış bir yazıyı değerlendiren, eleştiren, bu konuda yeni ve dikkate değer görüşleri ortaya koyan araştırma veya inceleme özelliği taşımalıdır.
3. Dergide, bir kavramın ya da teoremin tartışıldığı, eleştirildiği ya da açıklandığı türden araştırma, biyografi ve derleme makalelere, bilimsel alana katkı niteliğindeki çevirilere yer verilebilir.
4. Dergi yayım esaslarına uygun yazım ilkeleri ve formatında olmalıdır.
5. Yukarıda sıralananların yanı sıra dergide kitap tanıtımlarına ve/veya incelemelerine de yer verilebilir.

İKİNCİ BÖLÜM Görevler

Derginin işleyişini sağlayan kurullar:

1. Yayın Kurulu'nun Görevleri:

- a. Olağan dışı durumlar hariç yılda iki kere toplanır.
- b. Yayın Kurulu, dergiye gönderilen yazıları, biçim ve alan uygunluğu açısından inceleyerek, akademik camiada yazının uzmanlarını (tezler, yayınlar ve uzmanlık sahasını esas alarak) tespit eder, uygun hakem değerlendirmesine sunulmasını sağlar.
- c. Hakem değerlendirmelerine göre, makalenin yayınlanıp yayımlanmayacağına karar vererek, hakemden kabul alan makalelerin yayın sıralamasını yapar.
- ç. Özel sayı çıkarılmasına salt çoğunlukla karar verir.

2. Hakem Kurulu:

Hakemler, gönderilen yazıları yöntem, içerik ve özgünlük açısından inceleyerek, yayına uygun olup olmadığına karar verir. Makalelerin konusuna göre her sayıda değişiklik gösterebilir.

3. Editör:

- a. Yayın Kurulu üyeleri arasındaki koordinasyonu sağlar.
- b. Dergiye gelen yazıların ön değerlendirmesini yapabilmek için özel dönemler hariç Yayın Kurulu'nu yılda iki kez toplantıya çağırır.

c. Yayın Kurulu adına editoryal sorumluluk alır.

ç. Göreviyle ilgili olağan dışı durumlarda, çalışmaların aksamaması için yardımcılarında birini yetkilendirir.

4. Editör Yardımcıları:

Yayın Kurulu üyeleri arasındaki koordinasyonun sağlanması, yazıların hakem sürecinin takip edilmesi, hakemlerin raporlarının değerlendirilmesi konularında editöre yardımcı olur.

5. Yazı Kurulu:

a. Teknik konularda ve yazıların takibinde editöre yardımcı olur.

b. Dergiye gönderilen yazıların düzeltmelerini yapar ve dergiyi basıma hazır hale getirir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Değerlendirme

1. Dergi Yayın Kurulu tarafından biçim ve alanlar açısından uygun bulunan yazılar değerlendirme yapılması için konunun uzmanı en az iki hakeme gönderilir. Hakem değerlendirmelerinin ikisi de olumlu ise çalışma yayına kabul edilir. Biri olumlu, diğeri olumsuz ise makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Yayınlanması için düzeltilmesine karar verilen yazıların, yazarları tarafından en geç (posta süresi dâhil) 20 gün içerisinde teslim edilmesi gereklidir. Düzeltilmiş metin, Dergi Yayın Kurulu'nun gerek gördüğü durumlarda, değişiklikleri isteyen hakemlere tekrar gönderilir.

2. Gönderilen yazılar en az iki alan uzmanının "yayımlanabilir" onayından sonra, Yayın Kurulu'nun son kararı ile yayımlanır. Yazarlar, hakem ve Yayın Kurulunun eleştirisi, değerlendirme ve düzeltmelerini dikkate almak durumundadır. Katılmadığı hususlar olması durumunda, yazar bunları gerekçeleri ile ayrı bir sayfada bildirme hakkına sahiptir.

3. Hakem oluru alan makaleler, Yayın Kurulu tarafından derginin konu içeriği esas olmak üzere, hakem raporlarının tamamlanma tarihlerine göre sıraya konarak yayımlanır.

4. Dergiye gönderilen yazılar yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez.

5. Kabul edilmeyen makalelerin yazarlarına e-posta yoluyla bilgi verilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM Kurallar

Dergide yer alacak makaleler, aşağıdaki maddelerde yer alan kuralları taşıyor olmalıdır:

1. Dergi, "Uluslararası Hakemli Dergi" statüsüne uygun, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanmaktadır. Gerekli hallerde Yayın Kurulu'nun salt çoğunluğuyla Özel Sayı olarak da yayımlanabilir.

2. Dergiye gönderilen makaleler daha önce başka bir yerde yayımlanmamış ya da yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır.

3. Dergiye yayımlanmak için gönderilen yazılar:

a. Özgün Araştırma Makalesi: Bilime yenilik getiren, daha önceki tezleri çürüten veya yeni bir bakış açısı getiren, yeni belgeler ortaya koyan çalışma,

b. Derleme Makale: Tartışmalı veya muğlak halde olan bir konuda, bütün bibliyografyayı tenkit ederek bir sonuca bağlayan çalışma,

c. Kitap Tanıtımı: Dergi, kendi yayım alanlarıyla ilgili güncel ve yeni yayımlanmış kitapların tanıtımına ilişkin çalışma,

ç. Kitap İncelemesi: Dergi, kendi yayım alanlarıyla ilgili güncel ve yeni yayımlanmış kitapların incelemesine yönelik çalışmalara açıktır.

d. Tüm eserlerin yayımlanıp, yayımlanmayacağına yayın kurulu karar verecektir.

4. Dergide yayımlanan yazıların, telif hakkı dergiye aittir. Yazar, dergide yayımlanmasına onay verilen yazısının her türlü telif hakkını devretmiş olduğunu kabul eder. Dergimize gönderilen makaleler için ücret ödenmez. Yazı kurulu, telif hakkı karşılığında yazarlarına üç adet dergi gönderir. Yayımlanmış yazının başka bir yayımda tekrar yayımlanması derginin iznine bağlıdır. Dergimizde makale işleme ücreti (APCs) bulunmamaktadır.

5. Dergiye gönderilen tercüme edilmiş yazılar için, yazının sahibinin yayım izni ve metnin orijinali gereklidir. Ayrıca tercüme çalışmaları da telif çalışmaları gibi hakem onayına gönderilir.

6. Dergide yayımlanan makalelerdeki görüşler, yazarlarının şahsi görüşleri olup; İzlek Akademik Dergi'nin ve dergi kurullarının resmi görüşleri niteliğini taşımaz.

7. Yazardan düzeltme istenmesi durumunda, düzeltinin en geç 20 gün içinde yapılarak, Yayın Kurulu'na ulaştırılması gerekmektedir.

8. Yazarlar unvanlarını, görev yaptıkları kurumları, haberleşme adresleri ile telefon numaralarını ve elektronik posta adreslerini mutlaka bildirmelidir.

9. Yayımlanacak makalelerde esasa ilişkin olmayan düzeltmeler Yazı Kurulunca yapılabilir.

10. Yazar/lar, makalelerini en geç hakemlere gönderilmeden önce geri çekebilir. Yazar/ların, hakem süreci başlatılmış makaleyi geri çekmek istemeleri halinde, ilgili makale için o ana kadar yapılan hakem değerlendirme masrafları kendilerinden nakdi olarak talep edilir.

11. Dergiye gönderilen makaleler intihal tarama aracı ile de incelenir. Bunun için iThenticate ve Turnitin yazılımı kullanılmaktadır. Yazarlar, dergimize makale gönderim işlemi sırasında iThenticate veya Turnitin raporunu sisteme yüklemek zorundadır. Raporlar editörlük tarafından değerlendirilmekte ve belli bir oranın üstünde olanlar reddedilmekte veya düzeltme istenmektedir.

Yazım Kurallarına İlişkin Esaslar:

1. Dergide, derginin içeriğiyle ilgili özgün ve bilimsel nitelik taşıyan tüm makalelere, hakem heyetinin değerlendirmeleri neticesinde yer verilmektedir.

2. Yazım dili Türkçe ve İngilizce'dir. Yazım ve noktalama ile kısaltmalarda Türk Dil Kurumu İmla Kılavuzunun en son baskısı esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

3. Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar, istisnai durumlar dışında özet ve kaynakça dâhil yaklaşık 8.000 kelimedenden fazla olmamalıdır.

4. Yazı içinde kullanılan grafikler Windows ortamında açılacak bir grafik formatında, fotoğraflar da JPG formatında ve 300 piksel çözünürlüğünde gönderilmelidir. Dergiye gönderilen yazı ve grafiklerin (resim, tablo, ekler vs.) dijital kayıtları bir CD ile gönderilmelidir. Makalenin konusuyla ilgili belge ve fotoğrafların orijinalleri veya baskıya uygun nitelikte olanları seçilmelidir. Fotoğraf altına ve şekil kenarına yazar adı belirtilmelidir.

5. Dil bilgisi ve anlatım yönünden yüksek oranda hata içeren makaleler değerlendirilmeye alınmayacaktır.

6. Latin alfabesi kullanılan dillerde isim orijinal haliyle verilmelidir. Diğer dillerde yazılan isimler ise İngilizce veya Türkçe transliterasyonu ile kullanılmalıdır.

7. Makaleler, ULAKBİM DergiPark sitemine yüklenmelidir (Adres: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/izlek>). Gönderim sırasında "İZLEK Etik Beyan ve Telif Devir Formu" da mutlaka doldurulup sisteme yüklenmelidir.

Biçim:

1. Sayfada sağdan, soldan, alttan ve üstten 2,5 cm aralık olmalıdır.

2. Makalenin ana bölümlerinde yazı karakteri Times New Roman, yazı puntosu 12 punto, satır aralığı 1,5 ve iki yana yaslı olarak hizalanmalıdır.

3. Paragraflara bir tab (1,25 cm) içeriden başlanmalıdır.

4. Blok alıntı yapıldığında alıntının tamamı bir tab (1,25 cm) içeride olmalıdır. Alıntı bitirildiğinde kaynak verme unutulmamalıdır (Kaynak, yıl, sayfa numarası).

Yapı:

APA stilinde metin bölümlere ayrılmıştır. Ana bölümler sırasıyla:

Başlık

Öz/Abstract

Giriş

Yöntem

Sonuçlar

Tartışma

Kaynakça

Ekler

olarak ayrılmıştır.

Başlık:

1. Birinci sayfadır. Ortalanmış bir şekilde ilk olarak metnin tam adı yalnızca ilk harfleri büyük olacak şekilde yazılır. Bir alt satıra yazarların ismi aynı biçimde eklenir. Son olarak yazarların kurumları aynı yazım biçimiyle yazılır. Yazarların detaylı bilgileri (*) dipnot ile sayfa altında gösterilmelidir. Örnekler için dergimizde daha önce yayımlanmış makaleler incelenebilir.

2. İki enter'la alta geçildikten sonra sola yaslı biçimde (ortalamadan) yazarın kurumdaki görevine, aldığı ödüllere, yazı bir çalışma kapsamında hazırlandıysa bu duruma ve iletişim bilgilerine yer verilir.

Öz/Abstract:

Makalenin 150 kelimeyi aşmayacak bir özü (Türkçe ve İngilizce olarak makalenin yazı dili hangisiyse önce o dildeki öz eklenmelidir) bulunmalıdır. Ayrıca makale için en az 5 İngilizce, 5 Türkçe anahtar kelimeye (keywords) yer verilmeli, anahtar kelimeler bir tab (1,25 cm) içeriden yazılmalıdır.

Ara Başlıklar:

1. Düzey: Ortalanmış, Kalın, Baş Harfleri Büyük Geri Kalanı Küçük
2. Düzey: Sola yaslanmış, Kalın, Baş Harfleri Büyük Geri Kalanı Küçük
3. Düzey: Bir tab içeride, Kalın, Başlığın yalnızca ilk harfi büyük geri kalanı küçük, sonunda nokta var.
4. Düzey: Bir tab içeride, Kalın, İtalik, Başlığın yalnızca ilk harfi büyük geri kalanı küçük, sonunda nokta var.
5. Düzey: Bir paragraf içeride, İtalik, Başlığın yalnızca ilk harfi büyük geri kalanı küçük, sonunda nokta var.

Tablo, Grafik, Şekil ve Resimler:

1. Tablo, grafik, şekil ve resim adları tablonun altında yer almalıdır. Şekil, resim, grafik ve tablo yazıları ve rakamları 8 punto yazılmalıdır.
2. Şekil, resim, grafik ve tablolar numaralandırılmalıdır.
3. Tablo ve şekillerdeki yazılarda satır aralığı 1 olarak belirlenmelidir.

Metin İçinde Referans ve Göndermelerin Yazımına İlişkin Esaslar:

Atfın cinsi	Metinde esere yapılan ilk atf	Metinde aynı esere yapılan diğer atflar	Parantez formatında metinde esere yapılan ilk atf	Parantez formatında metinde aynı esere yapılan diğer atflar
Bir yazarlı	Öztaş (2014),	Öztaş (2014)	(Öztaş, 2014, s. 9)	(Öztaş, 2014, s. 9)
İki yazarlı	Erdem ve Öztaş (2015)	Erdem ve Öztaş (2015)	(Erdem & Öztaş, 2015, s. 8)	(Erdem & Öztaş, 2015, s. 8)
Üç yazarlı	Altun, Şahin ve Öztaş (2017)	Altun vd. (2017)	(Altun, Şahin, & Öztaş, 2017, s. 5)	(Altun vd., 2017, s. 5)
Dört yazarlı	Musso, Weare, Öztaş ve Loges (2006)	Musso vd. (2006)	(Musso, Weare, Öztaş, & Loges, 2006, s. 4-7)	(Musso vd., 2006, s. 4-7)
Beş yazarlı	Öztaş, Myrtle, Chen, Masri ve Nigbor (2002)	Öztaş vd. (2002)	(Öztaş, Myrtle, Chen, Masri, & Nigbor, 2002, s. 8)	(Öztaş vd., 2002, s. 8)
Altı veya daha fazla yazarlı	Öztaş vd. (2005)	Öztaş vd. (2005)	(Öztaş vd., 2005, s. 7)	(Öztaş vd., 2005, s. 7)
Yazar grupları (kısaltmayla anlaşılan)	İstanbul Gelişim Üniversitesi (İGÜ, 2018)	İGÜ (2018)	(İstanbul Gelişim Üniversitesi [İGÜ], 2018, s. 11)	(İGÜ, 2018, s. 11)
Yazar grupları (kısaltmasız)	İstanbul Gelişim Üniversitesi (2018)	İstanbul Gelişim Üniversitesi (2018)	(İstanbul Gelişim Üniversitesi, 2018, s. 6)	(İstanbul Gelişim Üniversitesi, 2018, s. 6)

Aynı parantez içinde birden fazla esere atf yapılıyorsa, kaynakçada önce yazılacak olan ilk olarak yazılır.

Aynı yazara ait iki ya da daha fazla esere atıfta bulunuluyorsa, yayın yılına alfabetik sırayı izleyen harfler eklenir: Örneğin: (Arıkan, 2009a); (Arıkan, 2009b). Bunlardan ilki, kaynakçada yer alan iki ayrı esere gönderme yapar.

Eserin yazarı belirtilmemişse alıntı yaparken eserin adının ilk birkaç sözcüğü kullanılır. Bu tür bir yapıta gönderme yapılırken kitabın adı eğik (italik) olarak yazılır ve ardından tarih belirtilir:

Diğer bir kaynakta (*Genel İşletme*, 2017) belirtildiği gibi...

Genel İşletme'de (2017) belirtildiği gibi...

Eğer aynı soyadına sahip birden fazla yazara gönderme yapılıyorsa eserlerin yayın yılları farklı olsa bile, cümle içinde yazarların adları da belirtilmelidir. Örneğin: Mehmet Ünal Şahin (2015); Muzaffer Şahin (2010).

Kişisel görüşmeler metinde belirtilmeli ama kaynakçada yer almamalıdır. Örneğin: (Adnan Duygun, kişisel görüşme, Şubat 2017).

Çalışmalarda birincil kaynaklara ulaşmak esastır, ama bazı güçlükler nedeniyle ulaşılamamışsa, göndermede alıntılanan ya da aktarılan kaynak belirtilir. Örneğin: (alıntılanan Çelikkilek, 2016, s. 25); (aktaran Karaca, 2017, ss. 32). Alıntılanan ya da aktarılan yapıttaki kaynak bilgilerine yer verilmez.

Kaynakça Yazımında Uyulacak Esaslar:

1. Atıfta bulunulan kaynağın tam kimliği verilecektir. Atıfta bulunulmamış eserler kaynakçada gösterilemez.
2. Mümkün olduğunca eserin son baskısına atf yapılmalıdır.
3. Mevcutsa makalenin sayfa numaralarını ve yer aldığı sayının cilt numarasını eklenmelidir.
4. DOI numarası mevcutsa referansın en son kısmına eklenmelidir.

A. Kitaplar:

“Kaynakça”da sırasıyla yazarın soyadı, ilk adının (bazen ilk iki adının) baş harfleri, (parantez içinde) yayının yılı, yapının adı, yayın bilgileri, noktalarla ayrılarak yazılır. Kitap adları başlığın ilk harfinden sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük ve eğik harflerle yazılır.

a. Tek yazarlı ya da editörlü kitap:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). *Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde.* Baskı Yeri: Yayınevi.

Örneğin: AYKAÇ, B. (1999). *İnsan kaynakları yönetimi ve insan kaynaklarının stratejik planlaması.* Ankara: Nobel Yayınevi.

Editörün Soyadı, Editörün Adının Baş Harfleri. (Ed.). (Yıl). *Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde.* Baskı Yeri: Yayınevi.

Örneğin: GÜMÜŞ, İ. (Ed.). (2017). *Genel işletme.* İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları

b. İki ya da daha fazla yazarlı ya da editörlü kitap:

İlk Yazarın Soyadı, İlk Yazarın Adının Baş Harfleri. ve İkinci Yazarın Soyadı, İkinci Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). *Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde.* Yer: Yayınevi.

Örneğin: KÖTEN, E., ERDOĞAN, B. (2014). *Engelli gençler, sosyal dışlanma ve internet.* İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları

İlk Yazarın Soyadı, İlk Yazarın Adının Baş Harfleri., İkinci Yazarın Soyadı, İkinci Yazarın Adının Baş Harfleri. ve Üçüncü Yazarın Soyadı, Üçüncü Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). *Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde.* Yer: Yayınevi

Örneğin: KARACA, R. K., ÖZKURT, F. Z. (2017). *New concepts and new conflicts in global security issues.* İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları

c. Gözden geçirilmiş ya da genişletilmiş baskılar:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). *Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde* (Gözden geçirilmiş/genişletilmiş x. baskı). Baskı Yeri: Yayınevi.

Örneğin: ALPAY, N. (2004). *Türkçe sorunları kılavuzu* (Gözden geçirilmiş 2. baskı). İstanbul: Metis.

ç. Yazarı belirsiz kitaplar:

Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde. (Yıl). Yer: Yayınevi.

Örneğin: *The 1995 NEA almanac of higher education.* (1995). Washington DC: National Education Association.

d. İki ya da daha fazla ciltten oluşan kitaplar:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). *Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde* (x. cilt). Baskı Yeri: Yayınevi.

Örneğin: TINMAZ, H. (2015). *Engelsiz bilişim 2013 sempozyumu bildirimleri* (2. cilt). İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları

e. Çeviri kitaplar:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). *Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde.* (Çevirmenin Adının İlk Harfleri. Çevirmenin Soyadı, Çev.) Baskı Yeri: Yayınevi.

Örneğin: LUECKE, R. (2008). *Girişimcinin el kitabı.* (Ü. Şensoy, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

f. Derlenmiş bir kitaptaki yazı:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). Yazının başlığı. *Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde* (ss. sayfa numara aralığı). Baskı Yeri: Yayınevi.

Örneğin: SAYAN, S. (2002). Dünya Ekonomisi ve Türkiye: Globalleşme, Liberalizasyon ve Kriz. *Yerel ekonomilerin sürdürülebilir kalkınması ve Çanakkale örneği* (ss. 33). Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu.

g. Başvuru kitaplarındaki bölüm ya da yazı:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). Yazının başlığı. *Kitabın adı italik ve ilk harften sonra (özel adlar dışında) bütünüyle küçük şekilde* (ss. sayfa numara aralığı). Baskı Yeri: Yayınevi.

Örneğin: TOY, H., ELMACI, D. (2015). Cumhuriyetin ilanı. *Kronolojik Türkiye tarihi ansiklopedisi* (ss. 6-9). İstanbul: Karma Kitaplar.

B. Makaleler:

Dergi Makaleleri için:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl, varsa ay). Makalenin adı yalnızca ilk kelimenin ilk harfi büyük, geri kalanlar özel isim değilse küçük şekilde. *Derginin Adı İtalik ve Her Kelimenin İlk Harfi Büyük Şekilde, Cilt İtalik Şekilde(Sayı), Sayfa Numara Aralığı.* doi: xxxxxx

Örneğin: ÖZDEN, K., ERDOĞDU, D. & GÜL, S. (2017, Ekim). Kriz yönetiminde üretim yönetimi stratejileri ve politikalarının kullanılmasıyla ilgili bir alan araştırması. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 4 (2)*, 23-50. doi:10.17336/igusbd.348761

C. Diğer Kaynaklar:

a. Film

Yönetmenin Soyadı, Yönetmenin Adının Baş Harfleri. (Yönetmen). (Yıl). *Filmin adı italik şekilde.* Prodüksiyon şehri: Prodüksiyon şirketi ismi.

Örneğin: TYLDUM, M. (Yönetmen). (2014). *The Imitation Game*. ABD: Black Bear Pictures.

b. İnternet Kaynakları:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yazının yayım tarihi). *Yazının adı italik olarak yalnızca ilk kelimenin ilk harfi büyük, geri kalanlar özel isim değilse küçük şekilde.* Erişim tarihi: Gün Ay Yıl, yazının linki.

Örneğin: Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (10.01.2018). *Akademisyenlere yurt dışı imkanı.* Erişim tarihi: 15.01.2018, <https://www.cnnturk.com/turkiye/akademisyenlere-yurt-disi-imbani>

c. Yayımlanmamış Yüksek Lisans/Doktora Tezleri:

Yazarın Soyadı, Yazarın Adının Baş Harfleri. (Yıl). *Tezin adı italik olarak yalnızca ilk kelimenin ilk harfi büyük, geri kalanlar özel isim değilse küçük şekilde* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans/Doktora Tezi). Kurumun Adı, Kurumun Yeri.

Örneğin: SELİMLER, H. (2006). *Türk bankacılık sektöründe sorunlu kredilerin varlık yönetim şirketlerince tasfiyesi, seçilmiş ülkeler ve Türkiye uygulaması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.